

**Hugo
Odeberg**

**Kristus
och
Skriften**

KRISTUS OCH SKRIFTEN

HUGO ODEBERG

KRISTUS
OCH
SKRIFTEN

Redigerad av
Tryggve Kronholm

Originaltryck:
PROKLAMA - STOCKHOLM

7:e reviderade och utökade upplagan av
den 1950 på Svenska Alliansmissionens
förlag publicerade utgåvan.

Utgiven av AB VERBUM, Stockholm.
Detta ex. tillhör en delupplaga som över-
tagits av PROKLAMA, Karlbergsvägen
80, Stockholm.

Datorsatt
Falkenberg 2002. KEGs.

© 1970 Hugo Odeberg
Printed in Sweden
Axel Abrahamsons Boktryckeri Ab, Karlskrona 1970
22/78348

Innehåll

Förord	9
Nya Testamentets syn på Gamla Testamentet	11
Nya Testamentets förhållande till det Gamla	31
Jesu lära om Skriften och hans förhållande till Skriften	33
Skriftens självvittnesbörd och ordalydelsens makt	39
Allegori och verbalinspiration	41
Den regelbundna bibelläsningen	
i gudstjänst och hem i Israel på Jesu tid	44
Den urkristna gudstjänstordningen i sammandrag	47
Morgonbön	47
Dagsbön (Mincha)	54
Aftonbön	54
Bönetider	58
Den heliga påskmåltiden*	59
Kristi lidande och Gamla Testamentet	68
De tio sefirot*	74
Riket	77
Grundvalen	78
Äran och Segern	80
Makten och Herrligheten	82
Frälsningen eller Saligheten	84
Insikten och Visheten	85
Kronan	87
Tablå över de tio sefirot	88
Loci och de tio sefirot	89

Förord

När en verkligt fin och vördad byggnad skall restaureras eller byggas ut, framkommer ofta en mängd olika meningar om hur arbetet skall utföras. En del människor brukar anse, att de planerade ändringarna är allt för vittgående, medan andra hävdar, att de är otillräckliga.

Professor Hugo Odebergs bok ”Kristus och Skriften” har utan tvivel för många blivit till en vördad och älskad helgedom. Man har där på ett förunderligt sätt blivit ställd inför det heliga och kommit i förbindelse med den himmelska gudstjänstens värld.

Ursprunget till detta arbete är i stor utsträckning åhörarens anteckningar vid professor Odebergs föredrag. Och den kritiske tillfällighetsbesökaren i denna boks helgedom har kanske menat, att dess yttre inte blivit tillräckligt jämnt putsat. Därtill kommer, att liksom alla byggnader far illa i förgängelsens värld, har även denna under årens lopp och under trycket av sex upplagor tagit skada och kommit att kräva översyn. Slutligen har det också funnits möjligheter till värdefull utbyggnad.

Det har nu kommit på min lott att restaurera och utvidga. Och då bokens olika beståndsdelar tillkommit i skilda sammanhang, har jag sett som min uppgift att ta större hänsyn till att försöka ge varje del sin ursprungliga och sin rätta gestalt än till att på bekostnad av delarnas egenart sträva efter en onaturlig enhetlighet.

Denna bokens sjunde upplaga har i jämförelse med dess sjätte byggts ut med följande delar: ordningen för dagsbön (*minchá*, eg. eftermiddagsbön), ordningen för den heliga påskmåltiden (Erevna 5/1948, språkligt något förenklad), avsnittet om Kristi lidande och Gamla Testamentet (Erevna 1/1946 eller samlingen ”Anteckningar till nytestamentliga texter” så-

som textutredning till femte akten av Vår Herres Jesu Kristi lidandes historia) samt en presentation av de tio sefirot eller himlaskatterna (se not sid. 91) [sid. 74] med en tablå och med en sammanställning av skriftställen till dessa tio sefirot enligt den ordning, som under många år använts i Studieföreningen Erevna i Lund under professor Odebergs ledning.

Det är mycket möjligt, att många hantverkare kunnat åstadkomma en skönare restaurering och utbyggnad av detta sköna verk. Men det är knappast möjligt, att någon kunde ha utfört arbetet med mera kärlek till helgedomen och mera aktning för dess arkitekt.

Tryggve Kranholm

Nya Testamentets syn på Gamla Testamentet

Om man vill få reda på, hur Nya Testamentet ser på Gamla Testamentet, kan man gå ut från nära nog vilket kapitel som helst i Nya Testamentet, ty Nya Testamentets syn på det Gamla lyser igenom överallt.

Här vill vi gå ut från ett kapitel i ett av evangelierna, vilket ger oss en alldeles särskilt skarp och tydlig bild av såväl *Jesu* inställning till Gamla Testamentet som *de första kristnas*, den urkristna församlingens. Kapitlet i fråga är Luk. 24. Det berättas ju där om två lärjungar, som några dagar efter Jesu död var på väg till Emmaus och samtalande med varandra om vad som hänt med Jesus. De var undrande och grubblande, förstod icke vad som hänt och kunde ej finna någon förklaring. Då händer, berättas det, att den Uppståndne själv kommer och sluter sig till dem och på deras frågor börjar förklara, vad som hänt med honom. Och därvid är det nu genast mycket betecknande, att Frälsaren själv, den Uppståndne, vilken enligt evangeliet är centrum i historien, och som således av sig själv skulle kunna ge besked om vad som helst, han förklarar icke ens sig själv eller vad som hänt honom på annat sätt än genom att *hänvisa till Gamla Testamentet*. Han säger icke: ”Här är jag själv, och jag skall nu ge er besked om hemligheten med det, som har hänt mig.” Han hänvisar icke heller till vad han själv förutsagt och lärt, medan han vandrade på jorden. Han har, skulle vi kunna säga, inga *egna* ord, oberoende av Gamla Testamentet. Denne, som av evangelierna betraktas såsom den absoluta Sanningens och Kunskapens konung, han griper icke till egna ord, när han skall förklara ens det, som skulle ligga närmast att med egna ord förklara: sig själv. I stället går han till Gamla Testamentet.

Nu är det att lägga märke till, hur han börjar sin förklaring av vad som skett med honom. Han börjar med att förebrå *lärjungarna* för att de är *oförståndiga och tröghjärtade* till att tro på allt det som är skrivet i lagen och profeterna, dvs. i det vi kallar Gamla Testamentet. Han förebrår dem således för att de icke sätter nog stort värde på Gamla Testamentet. Nu vet vi, att de som hörde till Jesu första lärjungar, de var mycket mera förtrogna med Gamla Testamentet än nutidens kristna är. De hade under hela sin uppväxttid hört Gamla Testamentet genomgå och föreläsas i synagoggudstjänsten, de hade lärt sig det ifrån barndomen. De läste dagligen ur Davids psalmer och profeternas skrifter. Så hade de dessutom varit tillsammans med Kristus, som själv ständigt hänvisat till Gamla Testamentet. Till dessa, som verkligen icke var okunniga i Bibeln, är det, han säger: ”O, I oförståndiga och tröghjärtade till att tro på allt, vad profeterna hava talat!”

När Mästaren därefter gick till att förklara sig själv, och det stora, som hade hänt med honom, förfor han enligt evangeliet på det sättet, att ”*han började med Moses* och med alla profeterna och uttydde för dem i alla Skrifterna sakerna om honom”. Han började alltså ifrån första början av Gamla Testamentet, med Första Moseboks första kapitel, och visade, att *alla* Skrifterna talar om honom. Det är således att märka, att det här icke är framställt så, att det är några få utvalda ställen, till äventyrs främst hos profeterna, som Jesus uppger syfta på honom. Genom uttrycket ”han började med Moses” anges, att alla Gamla Testamentets skrifter ifrån den första boken ibland dem, det är Första Mosebok, talar om honom. Att apostlarna och evangelisterna lärt sig, att Kristus är med i och är ämnet redan för 1 Mos. 1 kapitel, skapelseberättelsen, det framgår bl.a. av Johannesevangeliets början, prologen, som tydligt sammanställer evangeliet om Kristus-Ordet (”I begynnelsen var Ordet”) med skapelseberättelsen (”I begynnelsen skapade Gud

... Och Gud sade ...”), liksom också av Paulus’ ord om Kristus såsom ”den osynlige Gudens avbild, förstfödd före all skapelse. Ty i honom skapades allt i himmelen och på jorden ... allt har blivit skapat genom honom och till honom” (Kol. 1:15, 16). Jämför Paulus’ ord om ”Guds hemlighet”, vilken är Kristus (Kol. 2:2). Vidare är att märka att ”profeterna” enligt Jesu terminologi, som i detta fallet är den samtida judendomens, börjar med Josua, Domareboken, Samuels- och Konungaböckerna och därefter fortsätter med de skrifter, vi är vana att kalla de profetiska skrifterna. ”Moses och profeterna” betyder alltså: Gamla Testamentet i följd, bok efter bok.

När Jesus gör ett urval av ställen ur Gamla Testamentet, betyder det således icke, att han ur Gamla Testamentet ”väljer ut” det som talar om eller syftar på honom, utan han tar fram utvalda exempel ur de heliga Skrifterna, Gamla Testamentets Skrifter, vilka *alla*, från början till slut, talar om honom. I denna detalj i Lukas’ berättelse om Emmauslärjungarna har vi således en innehållsrik och talande illustration av *Kristi* sätt att betrakta, värdesätta och använda Gamla Testamentet.

Men vidare får vi i denna berättelse en mycket god illustration av vad de gammaltestamentliga Skrifterna, *genom Kristus*, hade blivit för *de första kristna*. Denna ges av uttalandet i 24:32, ett uttalande, som i sin korthet ger en blyxtbelysning av denna sak. Det heter där, att då Jesus hade lämnat dessa två lärjungar, vände de sig till varandra med orden: ”Var icke *vårt hjärta brinnande i oss, när han talade med oss på vägen, när han öppnade för oss Skrifterna.*” Där har vi liksom i blyxtbelysning vad Gamla Testamentet, den heliga Skrift, hade blivit för de första kristna: *det hade blivit en sådan Skrift, som gjorde deras hjärtan brinnande.*

Men det är ytterligare ett moment att lägga märke till. Som nämnts, var Gamla Testamentet förtroget för lärjungarna ifrån början. Men ändock hade Kristus kunnat förebrå dem för att

de var tröghjärtade och oförståndiga i sitt förhållande till Gamla Testamentet. Men nu var de icke längre tröga. Nu var deras hjärta brinnande. Vad har då skett däremellan? Varigenom har deras hjärta blivit brinnande? Jo, genom att *han* uttydde Skrifterna för dem. Det har alltså kommit någonting till, varigenom Skrifterna har blivit intressanta, fängslande skrifter, som gör hjärtat brinnande. Detta har blivit möjligt, genom att Kristus fått uttyda Skriften, att han har öppnat ingången till den. Paulus, som i sina brev alltigenom förutsätter hos sina läsare en för oss närmast ofattbar bibelkunskap, i varje fall en verklig enastående förtrogenhet med Gamla Testamentet, han uttrycker denna sak på flera ställen, men särskilt utförligt i 2 Kor. 3 kap. Där talar han i form av en erinran om något, som var för adressaterna bekant genom deras egen erfarenhet, nämligen om hur olika man kan förhålla sig till Skriften även bland dem, som vördar och studerar den. Det heter i 2 Kor. 3:14 om dem som inte tog emot Kristus utan förkastade honom, ”att deras sinnen blevo förhärdade. Ty intill denna dag förbliver samma täckelse vid Gamla Förbundets läsning oborttaget, ty (först) *i Kristus försvinner det*. Ja, intill denna dag ligger, då Moses läses, ett täckelse över deras hjärta. Men då det vänder om till Herren, tages täckelset bort.” Alltså, det finns i den heliga Skrift ett djup, som mer eller mindre kan åtkommas, vara ”öppet”; men så länge man inte låter Kristus öppna ingången till Gamla Testamentet, så hänger det ett täckelse framför det. Detta är något, som den urkristne läsaren av Gamla Testamentet fann bestyrkt i Gamla Testamentet självt. När Kristus har ”öppnat ögonen” på läsaren, finner man, att det som Kristus ger icke är någon omtolkning, icke något som *läses in* i Gamla Testamentet, som inte fanns där förut. Och bekräftelsen på själva förhållandet finner man i Gamla Testamentet självt, i den 119:de psalmen, där det heter: ”Avtäck mig ögonen, så att jag må skåda *under* i din lag.” Den som här

beder är en from man, som läser sin ”lag”, dvs. Moseböckerna och profeterna. Men han vet, att trots detta så är det ändå såsom ett täckelse för hans ögon, om inte Herren tar bort det. ”Avtäck mig ögonen, så att jag må skåda under i din lag”, det är något, som svarade mot de första kristnas egen erfarenhet. De upplevde, att täckelset togs bort ifrån deras ögon genom Kristus, och då fick de skåda *under* i Guds lag. ”Undret” är det som man ser, när Kristi Ande lärt en att läsa Bibeln. Vad som skildras i Luk. 24 är ju från den evangeliska historiens slutskede, alltså från tiden efter Kristi uppståndelse, då hans verk var fullbordat och han visar sig för sina lärjungar. Då förklarar han sig själv genom att visa till Gamla Testamentet. I Gamla Testamentet, säger världens Frälsare, finns den fulla förklaringen till vad som skett.

Detta är ju icke första gången Jesus går så till väga. Det är tvärtom den ståndpunkt, som Jesus intar från början. Bekanta är orden i Bergspredikan, Matt. 5:17: ”I skolen icke mena, att jag har kommit att upplösa lagen eller profeterna. Jag har icke kommit att upplösa, utan att uppfylla.” Och så säger han dessa radikala ord: Ända till dess himmel och jord förgås, skall inte en enda bokstav, inte ett jod (den minsta bokstaven i det hebreiska alfabetet), inte ens ett streck på en bokstav förgås, utan alltsammans skall fullbordas, dvs. in i dess innersta djup. Så ser vi, hurusom Jesus själv i fortsättningen av Bergspredikan visar på, hur man tränger djupare och djupare in i Skriften. Och den utläggning, han då gör av de olika buden, är i och för sig icke det som är det mest radikala, ty på liknande sätt gjorde man redan förut. Man förstod ju — icke minst fariséerna förstod och tillämpade den tanken — att Skriften har en rikedom av innebörd. Det mest radikala är detta, att Jesus Kristus använder uttrycket: ”Men *jag* säger eder”, vid en *utläggning* av Skrifterna. Det skall man lägga stor vikt vid och sammanställa med det uttalande, i vilket han säger, att icke en bokstav, icke

ett jod, ja, icke ett streck skall gå förlorat. ”Men *jag* säger eder” — sätter han sig då själv i motsats till Skriften, så att han är Herre över Skriften, som visserligen inte skall förgås, men som han dock såsom Guds Son har rättighet att korrigera? Nej, det skulle vara att förfälska Jesu ord att fatta det på sådant sätt. Med detta ”Men *jag* säger eder”, sätter han icke sig själv som en auktoritet *brevid*, utan som en auktoritet *i* Skriften. Det är han som uttyder vad som står i Skriften. Och vem är det nu som kan säga ”*jag*” i ett sådant uttryck som ”Men *jag* säger eder”? Det är ingen annan än den som säger så i Skriften. Alltså, här talar inte den som är Herre över Skriften så att han ersätter Skriften, utan här talar densamme som talar i Skriften. Han har därmed utsagt, att *han är den som är Skriftens ”jag”*. När han således säger: ”Men *jag* säger eder”, så är det detsamma som: ”Skriften säger.” Han upphäver alltså därmed icke Skriften, ty det är en och samme Herre som talar.

I Joh. 5:39 står följande ord av Jesus: ”I rannsaken Skrifterna, därför att I menen eder i dem hava evigt liv; och *dess* äro de som vittna om mig. Och I viljen icke komma till mig, att I mån hava liv.” När Jesus säger: ”I rannsaken Skrifterna, därför att I menen eder i dem hava evigt liv”, så menar han därmed icke: ”Däri har ni fel”, eller ”Det är orätt uppfattning av Skriftens värde”, utan innebörden är givetvis: ”Däri har ni rätt.” Den meningen är riktig, att man har evigt liv i Skrifterna. Men han fortsätter: ”Och I viljen icke komma till mig, för att I mån hava liv.” Därmed anger han, att det att forska i Skrifterna i den meningen, att man där får evigt liv, och det att komma till Jesus Kristus och i honom få evigt liv, det är något som skulle vara samma sak. Felet hos de bibelläsande motståndare, han talar till, är att de, när de läser Skrifterna, icke ser, att Kristus, vilken de nu har framför sig, är i dessa samma Skrifter. Alltså: att läsa Skrifterna och att komma till Kristus är samma sak, och den innebär evigt liv. *Det är Skrifterna som*

vittnar om honom, och han är den, som talar i dem. Detta är det radikala, som Nya Testamentet genom Kristi egen mun har att säga om Gamla Testamentet. De gammaltestamentliga Skrifterna är således av Jesus *erkända*, inte bara till sin mening och intention. Han erkänner dem sådana de är till sin bokstavslydelse. Det är icke blott någon allmän intention i Skrifterna, som han godkänner, utan det är Skrifterna själva, sådana de befins, som han anbefaller, och om vilka han säger, att de intill den minsta bokstav är oförgängliga.

Nu kan man naturligtvis läsa Skriften på det sättet, att man bara fäster sig vid bokstaven. Vad innebär då detta? Det innebär, att bokstaven icke får någon betydelse. Den som fäster sig blott vid bokstaven utläser där endast en mening, exempelvis det som berättas, och fattar då bara den yttre sidan, den yttre saken eller händelsen som berättas. Och så måste han ju säga sig: Detta kunde ju lika väl ha berättats med andra ord. Den som således tar blott den bokstavliga betydelsen, vilket är det samma som den ytliga betydelsen, han kommer icke att fästa sig vid bokstaven. Men bokstaven har den oerhörda betydelse, som den har i Jesu ord, därför att det finns icke blott en ytlig betydelse utan en djupare betydelse. Och nu är det viktiga det, att det icke finns *en* djupare betydelse utan många, en hel rikedom. Skriften är här såsom ett hav. Det finns naturligtvis en ytlig betydelse, men det finns även ett oändligt djup, en hel serie utav betydelser, en hel omätlig rikedom av verkligheter i denna Skrift. Av Jesu eget sätt att uttyda Skriften ser vi, att där finns en serie av betydelser, vilka, såsom aposteln säger, kan tjäna än till förmaning, än till varning, än till tröst och uppmuntran, än till rättfärdighet och frälsning, och så allt djupare och djupare. Det kan vara sådant, som låter människan blicka in i himlens värld. Det kan vara sådant, som öppnar henne för Guds egen kärlek, ja, djupast är det den hemlighet, som aldrig kan pejlas, nämligen Jesus Kristus som Guds Son. Han är all-

tid där i varje bokstav i dess innersta mening. Det är ju det som t.ex. Paulus uttrycker på det märkliga stället i 2 Tim. 3:16: ”All (den heliga) Skrift är ingiven av Gud”. Nu säger Jesus enligt Joh. ev.: ”Jag och Fadern (Gud) äro ett.” Och Paulus säger om Kristus, att han är den osynlige Gudens avbild. Att Skriften är ingiven av Gud och att Kristus talar i Skriften förutsätter därför vartannat.

Emellertid har själva det ord, som i svenska bibeln översatts med ”ingiven av Gud” en rikare betydelse än dessa ord anger. Ordagranna betydelsen är ’Gud-andad’, och innebär såväl, (1) att Gud har ’andat’ Skriften, dvs. inspirerat den, som (2) att Guds Ande alltjämt talar genom Skriften och (3) att Skriften själv ger ifrån sig Gud, Guds Ande. Tillämpat på Kristus har detta den trefaldiga betydelsen: (1) Kristus talar i Skriften, (2) han uttyder Skriften (3) och Skriftens innersta mening är Kristus.¹ Själva detta ord ”Gud-andad”, ”*theópneustos*”, anger den rikedom, som ligger i Skriften. Jesus säger ju själv om Skrifterna: ”... dessa äro de som vittna om mig”. När Skrifterna vittnar *om* Kristus, så är det i och med detsamma Kristus själv, som talar om dessa Skrifter såsom ingivna av Gud. Det är Gud själv som ”andas” i Skriften, ger sin Ande genom Skriften. Utur Skriften ”blåser” Gud Ande. Det är således icke blott så, att han en gång har blåst in i Skriften, utan hans Ande är alltjämt i Skriften; genom Skriften ger han sin Ande till den människa, som tar emot Skriften. Därför kallas Skriften här ”nyttig”, dvs. gagnarik. Även i detta ord avspeglar sig denna

---

¹ På ett förebildligt sätt definierar J. A. Bengel grundtextens *theópneustos* i sin kommentar till 2 Tim. 3:16 i ”Gnomon Novi Testamenti”: ”Divinitus inspirata est, non solum dum scripta est, Deo spirante per scriptores; sed etiam, dum legitur, Deo spirante per scripturam, et scriptura Ipsum spirante. Hinc ea tam utilis” — (”den [dvs. Skriften] är gudomligt inspirerad, icke endast då den skrevs, på så sätt att Gud andades genom författarna; utan även då den läses, på så sätt att Gud andas genom Skriften och att Skriften andas Honom själv. Därför är den så nyttig”).

rikeredom på innebörd. Det första Skriften ger, när man kommer ett stycke innanför den rent ytliga innebörden, är ”lärdom” och ”överbevisning” om vår synd och om vårt verkliga läge. Därefter är den nyttig till att ”upprätta” den, som så har blivit klart upplyst om sitt läge, det är sitt *verkliga* läge. Och denna upprättelse sker i försoningen. Det är nästa innebörd vid ett djupare inträngande. Därefter ger Skriften ”rättfärdigförklaring” och sedan ”uppfostran i rättfärdighet”. ”Lärdomen” ger således en begynnande kunskap åt de okunniga, en överbevisning, varigenom de överbevisas om sin synd, den uppenbarar verkligheten för dem, så att de klart ser, vad de gjort, sitt fördärv; därefter ger den upprättelse och slutligen vandring med Gud.

Det går således inte att välja mellan Nya och Gamla Testamentet och t.ex. säga: ”Det är Nya Testamentet som gäller för oss, och som vi har uppbyggelse av.” Det går icke att förkasta Gamla Testamentet för det Nya, lika litet som det Nya för det Gamla. Nya Testamentet är nämligen självt så beskaffat, att fastän det framträder med uppfyllelsen av Gamla Testamentet, så utplånar det sig självt i förhållande till Gamla Testamentet. Om Gamla Testamentet togs bort, blir, enligt Nya Testamentet, icke Nya Testamentet kvar, utan ingenting blir kvar. Kristus, som är *Skriftens Herre och auktor*, anger för Skriften dess betydelse. Tas hans befattning med Skriften bort, så tas han själv bort. Det går inte att skilja honom från Skriften, ty tar man bort Skriften, så tar man bort Kristus. Så fullständigt har han tagit Skriften i sitt beskydd, identifierat den med sig. Därvid är strängt att beakta, att Kristus, såsom redan sagts och upprepat måste sägas, är *Skriftens Herre*, och detta *fullständigt*, alltså även i förhållande till all mänsklig uppfattning om honom.

Kristus bestämmer själv, hur han är Herre över Skriften. Detta framgår också av det sätt, på vilket ifrån själva början

apostlarna förkunnade evangeliet om Kristus. Hur evangeliet skulle förkunnas, har de naturligtvis lärt sig av Kristus och under hans inflytande. Om man går till Apostlagärningarna, finner man där apostlarnas tillvägagångssätt vid deras första förkunnelse och första predikan. Man skulle väntat sig, att de skulle talat mycket om sina egna underbara erfarenheter. Det är ju verkligen något enastående, som har skett med dem. Men liksom Kristus, när han skulle förklara det viktiga med uppståndelsen, icke talade om sin egen erfarenhet utan om vad Skriften säger, så tar också de sin utgångspunkt i Skriften. Förkunnelsen om Kristus efter hans bortgång och uppståndelse motsvarar förkunnelsen om honom före hans ankomst till jorden. När Maria, hans moder, på bebådelsens dag av ängeln fick budskapet, att hon skulle bli moder åt Guds Son, så sjunger hon en lovsång, och denna är till sina ordalag helt och hållet hämtad ur Gamla Testamentet. Det överväldigande och nya, som hon ser och tackar för, det har hon fått ord för ur Gamla Testamentet. Så gjorde också de första lärjungarna, apostlarna. När de predikade, så var det med hänvisning till Gamla Testamentet. För att få exempel på detta kan man välja vilken skildring som helst i Apostlagärningarna av evangeliets förkunnande. Tag, för bedömande, Stefanus' predikan enligt Apostlagärningarnas sjunde kapitel. Den är praktiskt taget en enda utläggning av Gamla Testamentet. Den principiella betydelsen av Gamla Testamentet för evangeliet anges bl.a. i vers 38. Det har erinrats om, hur Moses fick uppenbarelse om sin sändning, och sedan heter det: "... han som undfick levande ord för att giva åt eder ..." Alltså: Det som Moses fick i Gamla Förbundet, det inneslöt i sig Nya Förbundets tillkomst, det innefattade det överväldigande, som skedde i och med Jesu ankomst, hans kors och uppståndelse. Moses fick "levande ord", som var avsedda för dem, till vilka Kristus kommit. Dessa levande ord är givna dem, som är kallade av Kristus. Man kan

inte nog inskärpa det egendomliga i detta. Det största, som har skett i historien, det gör icke Gamla Testamentet otidsenligt utan tvärtom riktigt, tidsenligt. Historiens största faktum pekar hän på Gamla Testamentet, på den heliga Skrift. Ju mer levande detta stora blir, detta nya, överväldigande nya, dess mer gäller det, *icke* att Gamla Förbundets skrifter sjunker undan, utan tvärtom, att de blir alltmer levande. De ord, som Moses fick på Sinai, var *levande* ord, vilka nu alldeles särskilt kan tas emot av dem, som upplevt det revolutionerande i Jesu död och uppståndelse.

Lika lärorik är berättelsen i Apostlagärningarna 8:26-40 om hovmannen från Etiopien, vilken på en resa påträffats av Filippus läsande i profeten Jesajas bok. Då säger inte Filippus till denne, som han ville frälsa: ”Lägg bort den gamla boken och hör något nytt, som har hänt, ty vi lever nu i en ny tid!” Utan han säger: ”Förstår du då, vad du läser?” Han säger alltså intet ord om detta nya, som han var kommen att föra denne man in i, utan han tar fasta på Jesajaboken och frågar: ”Förstår du då, vad du läser?”, dvs. vad som står i den gamla boken. Denne svarar: ”Hur skulle jag väl kunna, om icke någon vägleder mig?” Och då var det tillfälligtvis så, dvs. från biblisk synpunkt finns ju inga tillfälligheter, att den text han hade uppe var från Jesaja 53 kap.: ”Såsom ett får fördes han till slakt, och såsom ett lamm är tyst inför den som klipper det, så öppnade han icke sin mun.” Nu får han av Filippus lära sig, att evangelium om Jesus ligger inneslutet i dessa ord, och det är märkligt, att det nya, som har skett, det ger också förklaringen till detta skriftställe. Det finns ingen förklaring som så klarlägger sammanhanget i Jesaja 53, som det som skedde med Jesus Kristus. Då man sökt förklara Jes. 53 utifrån den samtid, då det skrevs, och dess tidsförhållanden, så har det inte lyckats. Det blir alltid oförklarligt, oklart. Men om det uppfattas som

en profetia om Jesus Kristus, då fogar sig varje ord helt naturligt, särskilt i grundtexten.

I Apostlagärningarna 10:40 ff. redogör Petrus för anledningen till att han predikar, och han säger då: ”Denne (Kristus) har Gud uppväckt på tredje dagen och låtit honom bliva uppenbar ... och han befallde oss predika för folket och vittna, att han är den av Gud bestämde domaren över levande och döda.” Och därefter heter det: ”Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att var och en som tror på honom får syndernas förlåtelse genom hans namn.” Alltså hela Kristi frälsningsverk är inneslutet i profeternas vittnesbörd. Det är på detta sätt som Kristus uppfyller, fullbordar lagen. Det är inte så, att han korrigerar något därav, utan så, att han är den, varigenom Skriften blir uppfylld, varigenom således dess mening också blir uppenbar.

Om någon skulle vilja invända, att det var därför att de första evangelieförkunnarna talade till judar, som de lade så stor vikt vid Gamla Testamentet, så kan därtill svaras med en hänvisning till det faktum att man lade minst lika stor vikt vid Gamla Testamentet, när man talade till sådana, som förut icke kände det. De ”hedningar”, som omfattade kristendomen, fick en grundlig undervisning om Gamla Testamentets betydelse och studerade Skrifterna med ”brinnande hjärtan”. Detta framgår tydligt av den för en modern läsare rent ofattliga bibelkunskap, som Paulus förutsätter hos de ”hedniska” läsare av hans brev, som endast hade några års kristen erfarenhet bakom sig.

I Apostlagärningarna 13:27 ff. skildrar Paulus i sin predikan hur ”de som bo i Jerusalem och deras rådsherrar, då de icke kände denne (Jesus Kristus), genom att döma (honom) *uppfyllde profeternas utsagor*, vilka var sabbat föreläsa ... Och när de *hade fört till fullbordan allt som var skrivet om honom*, togo de honom ned från träet och lade honom i en grav.” Det som här träder fram är återigen, hur Skriften står i

centrum. Allt som sker med Kristus, det är nedskrivet av profeterna, och även de, som icke tror på Kristus, utan har engagerat sig med hela sin varelse och hela sin kraft för att bekämpa honom och förintna honom och utrota honom, satt sig som redskap för det helvetiska hatet mot världens Frälsare, de måste genom allt vad de gör tjäna *fullbordandet av det som var skrivet* om honom. Det som sker är alltsammans Guds vilja, och denna åter är i Skriften nedlagd. Att fullborda Guds vilja och fullborda det som är i Skriften nedlagt, är ett och detsamma.

Hur högt Gamla Testamentets heliga Skrifter sätts av de nytestamentliga författarna, framgår också av vad Paulus säger enligt Apostlagärningarna 24:14: ”... *jag tror allt* det som är skrivet i lagen och profeterna ...” Den som säger detta är alltså Paulus. Om man då ville invända, att denne Paulus från barndomen under hela sin utbildningstid fått lära sig att sätta Skriften mycket högt — mycket högre än det naturligtvis är brukligt bland många kristna i nutiden — så må det erinras om att samme Paulus också är en man, som blivit omvänd från hela sitt gamla väsende, och som om detta säger: ”... det gamla är förgånget”. Han har mer radikalt än någon brutit med det han förut blivit lärd och trott på. Så mycket märkligare är att just han håller så strängt fast vid Gamla Testamentet; att det just är han, den omvända Paulus, som kan säga: ”... *jag tror allt* det som är skrivet i lagen och profeterna ...”

Att detta inte är ett överord, det visar oss Pauli egna brev. I dem kommer det så enkelt och naturligt fram, att Paulus verkligen tror allt, som är skrivet i Skriften. I Romarbrevet möter många för en nutida uppfattning egendomliga uttryck, egendomliga bl.a. därför, att de har till bakgrund denna tro på Bibeln, vilken blivit en modern tid främmande. Ofta har det lett till, att man påstått, att Paulus icke riktigt kunde uttrycka vad han egentligen menade. En sådan slutsats bör man akta sig

noga för. Ty vad Paulus uttrycker ”dåligt”, och ”otympligt”, det är icke sin egen mening, utan det är den mening, som den för Pauli mening främmande läsaren vill ”läsa in”. Sin egen mening har han uttryckt tydligt nog. Det är i själva verket läsaren, som i sådant fall inte kan följa med Pauli djupa tankegång. Nu börjar och slutar Paulus sitt Romarbrev på ett märkvärdigt sätt. Han börjar: ”Paulus, Jesu Kristi slav, kallad till apostel, avskild till (att förkunna) *Guds evangelium ...*” Och sedan talar han omedelbart om, att detta Guds evangelium *förut* förkunnats genom Guds *profeter*, dvs. det är ett evangelium, som Gud *förut* förkunnat genom sina profeter i den heliga Skrift. Alltså detta *nya* evangelium, det finns redan i den *gamla* heliga Skrift av Gud inlagt genom hans profeter. På samma sätt heter det i Romarbrevet mot slutet. Betecknande är 15:4: ”Ty så mycket som skrivits *förut*, skrevs till *vår* lärdom, på det att vi genom ståndaktigheten och genom Skrifternas tröst skola hava hoppet.” Alldeles särskilt märkligt och värt att observera är det, som säges i Rom. 16:25-27. Paulus talar där om detta *nya*, som har kommit. Han talar om en *uppenbarelse* av, ett avhöljande av ett nytt *mysterium*, en *hemlighet*, som i eviga tider, i tidsåldrars tider, har varit förtegnad. Alltså det är ett mysterium, som *förut* har varit förtegnat, vilket nu uppenbaras genom evangeliets förkunnelse. Det är en hemlighet och någonting nytt, som aldrig någonsin *förut* har varit uppenbart. Men var finns detta nya, hittills icke uppenbarade? Jo, i det profetiska skriftordet. Från en för Pauli mening främmande uppfattning är det ologiskt och ”otympligt” att säga, att en hemlighet, som varit fördold ända tills nu, blir uppenbarad i de gamla profetiska Skrifterna. Men från Pauli egen utgångspunkt är det fullt logiskt och väsentligt. Det av Gud från begynnelsen fattade rådslutet, det måste vara nedlagt i de heliga Skrifterna. Och det är också Pauli egen erfarenhet. Det *nya* evangeliet har man verkligen återfunnit i de gamla Skrifterna.

Det är en väsentlig insikt, som på detta sätt blivit bestyrkt av erfarenheten. Mysteriet ligger inneslutet i de profetiska Skrifterna, och vad mera är, detta mysterium blir uppenbart genom dessa Skrifter, när de öppnats genom Kristus. Det är alltså vad Kristus själv har sagt, och vad Paulus säger; det är dennes egen erfarenhet, och det är de övriga kristnas erfarenhet. Det mysterium, som ingen mäktar att begripa, det är i profeternas Skrifter förvarat. Samma grundsyn framkommer i 1 Petrusbrevet 1:10-12, 20, 21, som talar om profeterna såsom bibelforskare och såsom sådana som ”profeterade om den för *eder* (bestämda) nåden ... Det blev uppenbart för dem att det icke var sig själva utan eder som de tjänade med de ting, som nu förkunnats för *eder*.”

Därför kan Paulus också hänvisa till en fundamental regel, vilken gäller för den kristna uppfattningen av uppenbarelsen, nämligen den som formuleras sålunda: ”Icke utöver vad skrivet är” (1 Kor. 4:6). Detta innebär, att det *icke finns någon fortsatt uppenbarelse utanför Skriften*. Icke ens Nya Testamentet självt är en fortsatt uppenbarelse utanför Skriften.

Detta är en grundläggande synpunkt i hela Nya Testamentet. Varje tanke på en fortskridande uppenbarelse, i den mån denna fortskridande uppenbarelse skulle gå utanför Skriften, komplettera eller rent av korrigera Skriften, är helt främmande för Nya Testamentet. Och naturligtvis är det självklart för de första kristna, att de inte kunde mästra sin Mästare, vilken icke ens satte sig själv såsom en fortskridande uppenbarelse utanför Skriften, eftersom han själv är i Skriften. Icke utöver det som är skrivet. Däremot är det förvisso fråga om en fortskridande uppenbarelse, som enligt Nya Testamentet alltfort kommer Guds barn till del, för varje nytt släkte, hos sådana, som blir av Anden upplysta. Men denna upplysning sker aldrig utanför Skriften, utan *i* Skriften. Den kan aldrig gå utanför Skriften. Hur väsentligt detta är, framgår av det faktum — vilket är

principiellt uttalat t.ex. i Rom. 16:25-27 — att den största av alla uppenbarelser, som enligt Nya Testamentet kommit mänskligheten till del, nämligen Kristus själv och hans evangelium, icke går utanför Skriften utan är förvarad i Skriften. Allt vad evangeliet innehåller, är sådant som skett ”enligt Skrifterna”. Att det skett enligt Skrifterna, är själva borgen för att det är ett *nytt* uppenbarelsefaktum. Vi ser, hur detta betonas i Pauli grundläggande predikan, själva den första förkunnelsens elementa. I 1 Kor. 15:11 ger Paulus en sammanfattning av hur man förkunnar evangelium, av elementerna i evangeliet om Jesus Kristus. Dettas fundamentala innehåll var ”Jesus Kristus och honom korsfäst”. Men varje grundläggande punkt i den elementära undervisningen om evangeliet innehöll såsom ständigt upprepad väsentlighet de orden: ”*enligt Skrifterna*”. ”Kristus dog för våra synder *enligt Skrifterna* ... han begrovs och ... uppväcktes på tredje dagen *enligt Skrifterna* ... ” Att allt detta är *enligt Skrifterna*, hör till evangeliets huvudstycken.

Av 2 Kor. 3 får vi veta — något som hela Nya Testamentet bestyrker — att man såg Kristus överallt i Skrifterna. Det var därvid ett i Gamla Testamentet ständigt förekommande namn, som på ett särskilt sätt pekade hän på Kristus. Det var det Gudsnamn, som i svenska bibeln är översatt med HERREN (dvs. JHWH). Detta är det högsta namnet. Paulus säger också om detta namn i Fil. 2 kap.: ”... han (Kristus Jesus) ödmjukade sig själv och blev lydig intill döden, ja, korsets död. Därför har ock Gud upphöjt honom över (allting) och givit honom *det namn, som är över varje namn ...* ” Detta namn är JHWH (HERREN, *kýrios*), som det också står angivet. Detta namn står i samklang med det av Kristus högtidligt använda JAG ÄR (2 Mos. 3:14). Så lärde sig de första kristna att höra Kristus omtalas i Gamla Testamentet och att höra honom tala till dem ur dess Skrifter, liksom ännu i förra århundradet Gamla Testamentet på ett tydligt sätt talade om Kristus i de gamla

upplagorna av den svenska bibeln, genom att till och med rubrikerna gav uttryck för denna kristna syn på Gamla Testamentet. Där bär t.ex. Ps. 97 överskriften "Kristi rikes makt", Ps. 110: "Kristi trefaldiga ämbete", Ordspr. 8: "Guds Son är rätta Visheten", Höga Visan 7: "Brudens lov. Kristi godhet", Jesaja 53: "Kristi förnedring och upphöjelse".

I 1 Kor. 10 använder Paulus ordet "klippan" såsom en för läsarna välkänd symbol. Denna "klippa" var Kristus. I den dagliga morgonandakten läste man en hymn med Gamla Testamentets ord, som just talar om klippan. Hymnen börjar: "Och det kommer från Sion en förlossare ..." I morgonbönen talas det också om "vår klippa" och "vår förlossare". Det var ju Kristus. De första kristna, som läste och hörde detta, kände en bävande tacksamhet till Gud över att de visste, vem denne förlossare var. I samma anda talar Hebr. 10:6-7: "Se, jag kommer — i bokrullen är skrivet om mig — för att göra din vilja, o Gud." I dessa ord ur Dav. Ps. 40 sammanfattas ordet om Kristus, såsom den som talar om sig själv genom löftet: Jag kommer. När han gör det, hänvisar han till Skriften: "... i bokrullen är skrivet om mig" osv. Profeterna "talade i Herrens namn", heter det i Jak. 5:10. Och så koncentreras det i Johannesevangeliets prolog: "I begynnelsen var Ordet ... Och Ordet blev kött och tog sin boning ibland oss ..." Och detta Ord var Kristus själv.

Vilken ställning *människan* skall inta till Skriften har av Nya Testamentet uttryckts i Hebr. 4:12. Hur skall människan bedöma Skriften? Svaret är: "Ty Guds Ord är levande och verkamt och skarpare än något tveeggat svärd och tränger igenom, till dess att det åtskiljer själ och ande, leder och märm, och är en domare över hjärtats tankar och uppsåt." Där har vi ju ett mycket klart och tydligt svar från Nya Testamentets ståndpunkt till dem, som frågar: "Vilken inställning skall jag ha till Skriften, hur skall jag kunna bedöma den?" Svaret vänder upp

och ned på frågaren och säger, att *han* icke alls kommer på tal. Det är inte han som bedömer Skriften, utan det är *Guds Ord som bedömer honom*. — *Det* är verksamt. *Det* är den rätta kritikern. Det är inte människan, som är Ordets kritiker, utan det är Ordet, som är människans kritiker. Detta är den nytestamentliga läran om denna sak.

I de olika åskådningar om förhållandet mellan Gamla Testamentet och Nya Testamentet som har förekommit, kan, som så ofta, två huvudtyper iakttas, vilka står emot varandra som varandras yttersta motpoler, men egentligen utgår från samma grunduppfattning. Den ena typen går ut ifrån följande resonemang: När de urkristna satte Gamla Testamentet så högt, så var de naturligtvis beroende av sin tids föreställningar. Jesu och apostlarnas idéer kan ju inte en upplyst människa godta, eftersom de strider mot vad hon kan anse möjligt. När därför Kristus säger, att Skriften vittnar om honom, så är detta hans uppfattning, men det är ju något som inte är möjligt. Profeterna har ju inte kunnat intill sju å åtta hundra år i förväg profetera om Kristus. I varje fall inte annat än i form av en svag aning. Man kan därför icke ens ta upp till diskussion, att det skulle kunna finnas någon verklighet bakom detta, att profetian blev uppfylld genom det som skedde med Jesus. Jesus har ju verkligen funnits till, men de idéer, som han och de första kristna hade om att profetian uppfylldes genom honom, de kan ju icke stämma med verkligheten.

En motsatt typ av åskådning är t.ex. den som företrädes av Drews, författaren till bl.a. ett arbete med titeln ”Kristusmyten”. Han säger: Jesus har naturligtvis aldrig existerat, och de evangeliska berättelserna är ett vackert diktverk med djup betydelse och djupt religiöst värde. Men så uppstår frågan om elementen i en sådan dikt. De olika dragen i denna skildring av Jesus i evangeliet, varifrån är de hämtade? Varifrån har evangeliets skapare fått materialet till sin skapelse, sitt diktverk? Då Drews

för att kunna besvara denna fråga undersökt och efterforskat vilka källor som kan komma i fråga, så kommer han till det resultatet, att dessa skildringar av Jesus helt och hållet är hämtade ifrån Gamla Testamentets profetior, ty de stämmer fullkomligt överens med dem. Alltså: genom att han avstått från tanken på evangeliernas verklighetsgrund, har han kunnat ta fasta på en sak, som är ett ofrånkomligt faktum, nämligen den utomordentliga överensstämmelsen mellan Gamla Testamentets profetior och det som skildras i evangelierna.

Dessa bägge åskådningar är lika på det sättet, att de båda utgår — icke från en förutsättningslös iakttagelse av verkligheten — utan från den förutfattade meningen, att en verklig profetia, som har passat in på en verklig händelse, icke kan ha förekommit. Därför måste Jesus antingen ha existerat, och då kan icke profetian ha syftat på honom, eller också har Jesus icke existerat, och då är man oförhindrad konstatera, att profetian stämmer in. Vad som föreligger är i själva verket följande: Utgår man ifrån och riktar sin uppmärksamhet på den frågan, om evangeliernas Jesus verkligen existerat eller endast är en dikt, så blir det omöjligt att komma till annat resultat, än att denne Jesus verkligen existerat, och att hans levnad och död har den plats i det historiska skeendet, som evangelierna anger. När detta konstaterats, går man icke vidare och undersöker, om det nu också kan vara riktigt, som Jesus själv och evangelierna uppger, att de gamla skrifterna vittnar om honom. Ty man är redan bunden av den förutfattade meningen, att något sådant är omöjligt. Därför drar man omedelbart den slutsatsen: Eftersom Jesus existerat, så har hans liv icke kunnat stämma överens med Skriften. Utgår man däremot ifrån och riktar sin uppmärksamhet på den frågan: I vilka andra dokument finns den närmaste överensstämmelsen eller likheten med evangeliernas skildring av Jesu liv och död?, så kommer man nödvändigt till det resultatet, att hela materialet för

evangeliernas skildring återfinns i Gamla Testamentets skrifter. När man kommit till detta alldeles riktiga resultat, är man emellertid av sin förutfattade mening förhindrad att uppta till självständig behandling den frågan: Har detta, som skildras i evangelierna, också verkligen ägt rum? Ty *samma* förutfattade mening som i det förra fallet driver här till den rakt motsatta slutsatsen: Eftersom materialet till skildringarna av Jesu liv och död återfinns i Gamla Testamentet, så kan dessa skildringar icke vara verklighetsskildringar. De måste vara ett diktverk och Jesus har aldrig existerat.

Nya Testamentets egen ståndpunkt åter är, att hela ”materialet” för evangeliets innehåll föreligger i Gamla Testamentet och samtidigt att hela ”materialet”, samma material, föreligger i verkligheten: ”Men allt detta *skedde* (i verkligheten), för att det skulle uppfyllas som var sagt (i Skrifterna) ...’

Nya Testamentets ståndpunkt är, att Kristus är den Jesus, som levat ibland oss (”vi *skådade* hans herrlighet”), men också den, om vars liv, död och uppståndelse alla Skrifterna bär vittnesbörd, lagen, profeterna och skrifterna. Det kan inte göras någon åtskillnad mellan Jesu verklighet och Skrifternas gudomlighet. Det går inte att skilja dessa båda ifrån varandra. Kristus och Skriften kan icke skiljas åt. De ger varandra sitt vittnesbörd, och det vittnesbördet är gudomligt.

Nya Testamentets förhållande till det Gamla

Jesus och apostlarna förutsätter hos läsarna och åhörarna en utomordentligt grundlig förtrogenhet med Skriften. Den som läser Nya Testamentet måste ständigt rannsaka det Gamla och helst borde han kunna Gamla Testamentet utantill för att rätt kunna läsa det Nya.

Nya Testamentet är beroende av Gamla Testamentet, men detta beroende är helt annorlunda och går mycket djupare än vad man vanligen menar med en skrifts beroende av en annan. Vanligen förstår man därmed blott, att en ny bok förutsätter en tidigare, som den bygger på och vidare utvecklar, varvid beroendet rimligen bör redovisas genom citat.

Ofta läser man också Nya Testamentet så, som om Gamla Testamentet visserligen är den skrift, varpå Nya Testamentet bygger, men samtidigt en skrift, som representerar något passerat, något som Nya Testamentet vidare utvecklat och fulländat. Vad man behöver känna till av Gamla Testamentet, skulle man då helt återfinna i det Nya i form av tillräckliga citat därifrån.

Så förhåller det sig emellertid icke. Nya Testamentet förutsätter i stället, att Gamla Testamentet ständigt grundligt läses och rannsakas. Gamla Testamentet är med i det Nya på ett sådant sätt, att man måste förstå, att den grundliga kännedomen därom är en nödvändig förutsättning för förståelsen av Nya Testamentets rikedom. Gammaltestamentliga citat anföres ofta utan angivande av källan. Så kan man citera blott med tanke på läsare, som känner igen orden och vet, varifrån de är hämtade. Alla som grundligt studerat Nya Testamentet, har också drivits till att noga rannsaka det Gamla.

Enligt Rom. 16:25-26, Luk. 24 och 2 Kor. 3:14-16 heter

det icke om de gammaltestamentliga Skrifterna, att de endast innehåller vissa antydningar om vad som skulle komma i tidens fullbordan, vissa vinkar om Kristus, och att det är först senare det fulla och klara ljuset kommit. Det är en vanlig föreställning, att evangeliet finns i Gamla Testamentet ofullkomligt antytt, men att i Nya Testamentet den fulla klarheten kommit. Denna syn är främmande för Nya Testamentet självt. Det heter ju i Rom. 16:25 f., att hemligheten uppenbaras genom Gamla Testamentets Skrifter. Där finns icke blott antydningar, utan där finns objektivt sett alltsammans. Gud har nedlagt sig själv i Skrifterna.

I och genom Kristus uppenbaras mysteriet. Så har Kristus undervisat sina lärjungar, och apostlarna har lärt sig, att den tolkning av Skrifterna Kristus ger, är den verkliga och sanna. I Kristus får Skrifterna sin fullbordan och sin utläggning — någon extra påbyggnad av Gamla Testamentet ger Kristus icke.

Man talar om vetenskaplig och religiös syn på Skriften. Med vetenskaplig tolkning bör man väl mena den verkliga innebörden, men denna ställer man ofta i motsättning till Jesu, Pauli, Luthers m.fl. ”tolkningar”. Men det är just den verkliga och sålunda den vetenskapliga tolkningen av Skriften Jesus vill ge. Någon blott ”religiös” tillämpning, som skulle strida mot Skriftens sanna och verkliga mening, gör Kristus icke.

Jesu lära om Skriften och hans förhållande till Skriften

När man fått uppmärksamheten riktad på vad Jesus själv lär om Skriften, får detta de mest vittgående konsekvenser för ens hela förhållande till Skriften. Ty Jesu lära om Skriften och hans eget förhållande till Skriften visar sig vara, icke relativt obetydliga detaljer i Jesu förkunnelse och liv utan så centrala att de blir absolut formgivande, om man alls vill ha något med Jesus att göra. Grundläggande uttalanden möter: ”I skolen icke mena, att jag har kommit för att upplösa lagen eller profeterna” (Matt. 5:17). Skrifterna ”äro de som vittna om mig ... Ty om I trodden Moses, skullen I ha trott mig” (Joh. 5:39, 46). Skriften talar om Kristus, än mer: *allt* som rör Kristus är nedlagt i Skriften. Detta gäller både hans jordiska verksamhet och framför allt det eviga frälsningsrådslutet.

Skulle någon komma på den idén att anta, att detta väl ägde sin giltighet, så länge Jesus talade till judarna, sitt eget folk, men däremot icke hade samma betydelse, när evangeliet kommit ut i den icke-judiska världen, så må därtill påpekas, att Jesus intet säger om att Skriften skulle vara begränsad till ett visst folk eller till någon viss period i historien. Tvärtom finns det enligt honom ingen tid i mänsklighetens historia, inte heller något folk, någon grupp eller sammanslutning, där Skriften inte skulle äga samma giltighet, som i den stund han själv yttrade: ”Men det sker lättare, att himmelen och jorden förås, än att en enda prick av lagen faller bort” (Luk. 16:17).

Hos apostlarna är det på samma sätt, vilket bäst framgår av breven till sådana församlingar, som består av övervägande icke-judar. Vi ser, att de kristna i dessa församlingar blivit grundligt undervisade i den heliga Skrift. Av Korintierbrev

framgår tydligt, att bibelkunskap förutsättes, och det en sådan bibelkunskap, som vida övergår någon som är vanlig i nutiden. Det är intressant att lägga märke till att i det evangelium, som särskilt är avsett för hednakristna och dedicerat till en icke-jude, nämligen Lukas' evangelium, denna Skriftens ställning minst lika klart kommer fram som i de övriga evangelierna. Man behöver endast erinra om slutkapitlet i Lukas ev., samtalet med Emmauslärjungarna, där Jesus för att förklara sin egen persons hemlighet hänvisar uteslutande till de heliga Skrifterna och förebrående säger till lärjungarna: "O, I oförståndiga och tröghjärtade till att tro på allt, vad profeterna hava talat!" I berättelsen om den sista samvaron med lärjungarna läser vi, hur Jesus säger, att apostlarna skulle vara *vittnen* om vad som *är skrivet*. Det är så starkt betonat och så radikalt uttryckt, att en svensk översättning ej förmått återge Jesu ord om Skriften i hela deras skärpa. Särskilt kan här märkas Luk. ev. 24:44, som lyder: "Dessa (äro) mina ord, som jag talade till eder, medan jag ännu var med eder, att allt måste fullbordas, som är skrivet om mig i Mose lag och profeterna och psalmerna."

Man torde komma närmare detta Jesu ords innebörd, om man återger det så: "De ord, som jag talade till eder, medan jag ännu var med eder, var dessa: att allt måste fullbordas, som är skrivet om mig i alla Skrifterna, från början till slut." Alltså: läran om Skriften och dess betydelse var icke *ett* bland *många* ämnen, som Jesus talade till sina lärjungar om, utan läran om Skriften var med i *all* hans undervisning. *Hela* hans undervisning gick ut på att förbinda verkligheten med Skriften, i synnerhet då Kristi verk, som är centrum i historien.

Den avslutande sammanfattningen utav Kristi verk och hans uppdrag åt lärjungarna är helt förankrade i Skriften. "Så är det *skrivet*, att Kristus skulle lida och på tredje dagen uppstå från de döda, och (det är *skrivet*, att) i hans namn skall förkunnas

omvändelse till syndernas förlåtelse för alla folk, med början i Jerusalem. I ären vittnen om detta.” ”Vittnen” betyder här ingalunda blott ”ögonvittnen”. Apostlarna har sett Kristus och hans verk, och de skall tala om detta, just för att de har sett, vad som skett. Men icke vilket ögonvittne som helst är skickat till ”vittne” i Jesu mening. Apostlarna blir *utnämnda* till vittnen om vad som är *skrivet*, befullmäktigade vittnen, på vilka ögonen är öppnade. De är således ej vilka ögonvittnen som helst, utan sådana, vilkas sinnen har blivit öppnade till *att förstå Skriften* och *därigenom förstå Kristi verk*, detta verk, som är nedlagt i Skriften. De handlar sedermera också efter denna instruktion. Vi ser av Apostlagärningarna och breven, hur den första förkunnelsen sker. Den första missionspredikan hölls ju av Petrus, som är ett ”vittne” och ofta uppträder som representant för apostlarna över huvud, de av Kristus utnämnda vittnena. Då Petrus stod upp för att ”vittna”, började han med att *citera skriftställen*, t.ex. med hänvisning till ”det som är sagt genom profeten Joel”. *Vittnesbördet om Kristus blev en predikan över Skriften*, en utläggning av Skriften.

Det gäller att åtminstone få en aning om vad Skriften betydde för Jesus själv. När han säger så mäktiga ord om Skriften, så måste man ta fasta på detta, liksom apostlarna gjorde. Skriften har enligt Jesus och apostlarna alltid sin giltighet. Hela Kristi verk, hans död och uppståndelse, är helt beroende av Skriften. För att få en aning om vad detta egentligen innebär kan man söka besvara frågan: ”Vad är det, som särskilt betonas genom uttrycket ’det är skrivet’?” Svaret blir: Uttrycket ”det är skrivet” betonar och inskärper det enskilda skeendets förankring i det av Gud skapade *hela* universum och i hela den i Guds hand vilande historien, såsom något, som är sammanknutet med *h e l a* historien, *från början till slutet*. Det betecknar, att *h e l a* historien uppbäres av den gudomliga planen, särskilt ”frälsningsplanen”. Skriften talar om Kristus,

ty Kristus är med i historien från begynnelsen till slutet. Be-tecknande är, att Jesus själv enligt Luk. 24, då han skall för-klara sig själv, *börjar med Moses*, dvs. med 1 Mos. 1 kap. Vittnesbördet om Kristus börjar med berättelsen om Skapel-sen, liksom evangeliet om Kristi frälsningsverk börjar med berättelsen om syndafallet (mänsklighetens lösgörande från sitt ursprung, upphov och väsen). Kristus börjar ”i begyn-nelsen”, varför det är högst signifikativt att t.ex. Johannesev-angeliet börjar med orden: ”I begynnelsen var Ordet ...” Kristi verk, Guds vilja, Vittnesbördet, blickar också framåt ända mot tidsålderns slut. Kristus är den gudomliga historien, begyn-nelsen och änden, den som är och som var och som kommer (jfr IHHW, Herren, Joh. 17:5, Fil. 2:9-11; Upp. 1:4, 8, 17, 18; 21:6; Matt. 11:3; Luk. 7:19).

Så har Paulus tecknat det. Vi har en kort redogörelse i 1 Kor. 15, där aposteln erinrar om sin förkunnelse. Han ”med-delade”, vad han själv hade ”mottagit”, en tradition alltså, och så kommer frälsningens centrala punkter: ”... att Kristus dog för våra synder *enligt Skrifterna*, och att han blev begraven, och att han uppstått på tredje dagen *enligt Skrifterna* ...” I Kol. 1 hör vi, att Kristus är den förstfödde, och att Guds full-het bor i honom. I honom har vi *syndernas förlåtelse*, ”han som är den osynlige Gudens avbild, *förstfödd* av all skapelse” (*prōtōtokos pásās ktíseōs*), han genom vilken allt är till. När Paulus sagt, att Kristus är den förstfödde i hela *skapelsen*, fort-sätter han, att Kristus är *förstfödd från de döda* (*prōtōtokos ek tōn nekrōn*). Om allt detta gäller att ”*det är skrivet*”, dvs. skri-vet med Guds hand i historien och nedlagt i den heliga Skrift.

Det förhållande till Skriften, som Nya Testamentet anser vara självklart för varje kristen, kan kallas ”allomfattande”. I vissa ord koncentreras visserligen Skriftens innebörd, såsom då Paulus i 1 Kor. 2:2 säger: ”Ty jag beslöt att bland eder *icke veta något annat än Jesus Kristus och honom korsfäst*”. För-

soningen är alltså grundfaktum. Ur detta utvecklar sig en mening beträffande livet. Se Fil. 2:13: ”Ty Gud är den som verkar i eder både att vilja och att verka för (sitt) välbehags skull.” Därför att Gud verkar genom Kristus, blir det en omställning i livet. Så kommer också ljus över Skriften enligt ordet om täckelset, som borttages (2 Kor. 3). — Den etik man då finner, är en som omvärderar alla begrepp. Sammanblandning med någon annan etik är omöjlig. Bland utomkristna etiska läror finns de som går ut på att människan skall utveckla sina möjligheter till fullkomlighet, dvs. till hennes mänskliga möjligheters fullkomning. Nya Testamentet talar om en helt annan fullkomlighet: ”Varen alltså I fullkomliga, såsom eder Fader, den himmelske, är fullkomlig:” Här läres icke, att människan skall söka nå sin individuella fullkomlighet utifrån sina egna resurser och möjligheter, utan det är alldeles omvänt. Här fordras icke mänsklig fullkomlighet utan gudomlig, och då det krävs en gudomlig fullkomlighet, måste all mänsklig fullkomning förlora sitt väge. Gud är fullkomlig hos människan, men detta kan endast ske hos den, som själv ingenting är, dvs. yttersta motsatsen till fullkomlig: ”... ty (min) kraft fullkomnas i svaghet” (2 Kor. 12:9). ”Men vi hava denna skatt i lerkärl ...” (2 Kor. 4:7). ”Allt förmår jag i honom som ingiver mig kraft”, som är kraft i mig (Fil. 4:13). Här försvinner allt krav på människan att hävda sig, all fordran på ambition. Det stryks ett streck över en vanlig mänsklig etiks huvudintresse.

Denna nya etik skall befinnas nedlagd i Skriften, så som Kristus öppnar sinnen till att förstå den. Det skall bli fullkomlig harmoni mellan Skriften och det kristna livet. Detta yttrar sig då också i *människans förhållande till Skriften*. Detta måste för den enskilde bli lika allomfattande och genomgripande som det nya livet självt. Jesu lärjunge har icke att hämta en del ur Skriften och en del från annat håll. Kristus har nedlagt sig själv i Skriften. I Guds Ord ligger både tro och

liv. Genom läsning av Skriften, genom upprepande och försjunkande, går Skriften in även i det undermedvetna och i det omedvetna, in i väsendets djupaste urgrund och utför där sitt verk. ”Ty Guds Ord är levande och verksamt och skarpare än något tveeggat svärd och tränger igenom, till dess att det åtskiljer själ och ande, leder och märg, och är en domare över hjärtats tankar och uppsåt” (Hebr. 4:12). — Genom flitig läsning och meditation blir Skriftens ord införlivade med människan, blir hennes fötters lykta och ett ljus på hennes stig (Ps. 119:105). En sådan lykta blir Ordet först, då det tränger in i medvetandets allra innersta djup, då Ordet omfattar icke endast dagmedvetandet utan hela väsendet. Då lever man i Ordet såsom man lever i verkligheten. Och liksom man, när man lever i verkligheten, även lever i och av den helt överväldigande del av verkligheten som man icke begriper, så kan Ordet också utöva hela sin kraft i ande och liv, utan att människan fattar det i hela dess djup.

”Icke att jag redan fattat (det) eller redan är fullkomnad, men jag far efter att jag må fatta (det), eftersom jag ock blivit fattad av Kristus Jesus” (Fil. 3:12; se även v. 911).

Skriftens självvittnesbörd och ordalydelsens makt

Var egen privata syn på Skriften har ingen betydelse. Vi har här endast att göra med det grundläggande faktum, att Skriften själv säger sig vara Guds Ord. Det finns de som förnekar beviskraften hos ett sådant självvittnesbörd och helt tar avstånd från Skriften. Andra intar den positionen, att man kan finna *åtskilligt* värdefullt och sant i Skriften. Men endast så länge man icke studerar Skriften grundligt, kan man stå kvar på den ståndpunkten, ty så snart man börjar studera den grundligt, finner man att det finns ingenting, som kan skalas bort. Allt hänger ihop på ett organiskt sätt. Ordet verbalinspiration har blivit så belastat genom teorier om hur inspirationen skett, att det blivit ett olämpligt uttryck, trots att det väl täcker Nya Testamentets mening. För övrigt anses ju ej heller en profan litteratur utan verbalinspiration för äkta litteratur. Att skapa ett diktverk är just att ge uttryck åt något med de rätta orden: Det är icke endast "tankarna" utan själva ordalydelsen, som en diktare eller siare upplever som inspirerande.

Det skulle a priori vara möjligt, att Skriften var en dokumentsamling, som innehöll ord och skildringar av en världsåskådningsprofet, där somt var väsentligt och annat oväsentligt. Utifrån en sådan uppfattning kunde man säga, att det visserligen är tydligt att Kristus satte stort pris på Skriften, men att detta icke längre har betydelse för oss. Det bärande och väsentliga är hans lära om kärlek och frälsning.

Men ser man något grundligare efter, finner man, att varje uttalande av Kristus är upphängt på Skriften. Tar man bort hans lära om Skriften, finns det ingenting kvar, varken av kärlek eller frälsning. Hur svårt det än må vara att finna sig i detta

faktum, så går det inte att komma ifrån det. Då är det konsekventare och ärligare att säga: Vi vill icke alls ha vare sig med Skriften eller Kristus att göra:

Men kan man göra det? Är det här fråga om att ta ställning till en bland många tänkbara världsåskådningar? Jesus säger, att somliga tar emot, andra icke. Men det är icke fråga om en åskådning, utan om en verklighet, som omfattar hela världen. Och denna verklighet innehålles i Skriften.

Skriften är uttrycket för förankringen i historien. Den utgör och betecknar Skaparens och Uppehållarens rådslut. Korsdöden, en händelse på en bestämd dag i historien, betyder, när det om den heter ”det är skrivet”, att *hela* historien är med i denna enda dags händelse.

Allegori och verbalinspiration

Har en allvarlig nytestamentlig bibelforskning att ta befattning med allegori och verbalinspiration? En allvarlig och samvetsgrann sådan forskning kan blott ha ett enda syfte, nämligen att *obunden av alla teorier om allegori och verbalinspiration så noggrant och troget som möjligt återge Nya Testamentets egen åskådning*. Nu användes t.ex. ofta uttrycket ”allegorisk skrifttolkning” i betydelsen av en tolkning, som icke stannar vid den faktiska innebörden i det som är skrivet, utan använder detta för annat ändamål. En sådan allegorisk skrifttolkning är följaktligen utesluten vid en allvarligt menad bibelforskning. Likaså har en vetenskaplig nytestamentlig exeges primärt ej med senare *teorier* om verbalinspiration att göra. Den sysslar icke med vare sig 1600-talets eller 1900-talets *teorier* om verbalinspiration, utan bör vara immanent.

Vad nu först frågan om verbalinspirationen beträffar, så har den nytestamentliga bibelforskningen icke att befatta sig med någon annan verbalinspiration, än den som Nya Testamentet självt lär. Men om det i Nya Testamentet förekommer någon utsaga, som måste sägas innefatta eller uttrycka en lära om verbalinspiration, så kan en allvarlig bibelforskning icke göra annat än att konstatera detta och söka bestämma dess innebörd. Likaså har denna bibelforskning skyldighet att studera den uppfattning om verbalinspiration, som förefanns hos den med Nya Testamentet samtida judendomen. När man i Nya Testamentet möter ord av Jesus och apostlarna, vilka lägger vikt vid de heliga Skrifternas bokstavliga avfattning, så måste dessa ord tas upp till behandling. De får icke, någon människa till behag, förbigås. Man har nämligen icke att befatta sig med, vad den ena eller andra moderiktningen inom

kyrkan finner angenämt och vad den vill godta eller förkasta i Nya Testamentet och i Jesu utsagor där. Forskningen har endast att ta befattning med, vad som verkligen föreligger i Nya Testamentet. När nu följande uttalande förekommer som ett ord av Jesus: ”Intill dess himmelen och jorden förgås, skall alls icke ett enda *jōta* (den minsta bokstav) eller en enda prick av lagen förgås, förrän allt har skett”, så är det en legitim och nödvändig uppgift att, med konstaterande att denna utsaga finnes i Nya Testamentet, försöka i mån av möjlighet bestämma vad den innebär. Denna utsaga finnes sålunda i Nya Testamentet och har icke skrivits t.ex. på 1600-talet, så att det skulle vara fråga om en senare tids teori, utan det är fråga om ett uttalande i Nya Testamentet, som anföres såsom ett ord av Jesus själv. Om man vidare finner Nya Testamentet anföra Gamla Testamentet på ett sådant sätt, som förutsätter att vikt lägges vid det bokstavliga avfattandet av de gammaltestamentliga orden, så är detta förhållande ett legitimt och nödvändigt föremål för en nytestamentlig bibelforsknings studium. Ett sådant slag av citerande förekommer nämligen på många ställen, där en bevisning på grundval av ett gammaltestamentligt uttalande vilar, icke blott på detta uttalandes ”andemening” utan på dess exakta formulering. Man kan jämföra t.ex. Luk. 20:37 och Gal. 3:16. Just för att få fram den innebörd som ligger i en bestämd, exakt formulering, kan Nya Testamentet ofta använda en mycket fri översättning eller omskrivning. [I övrigt hänvisas till förf:s arbeten ”Fariseism och kristendom”, 3 uppl., Lund 1963 (spec. sid. 35 ff.) och ”Tillbaka till bibeln”, Lund 1944 (spec. sid. 47-55).]

Vad sedan allegorin beträffar, så har den allvarliga exegesen ansett det nödvändigt att befatta sig med vad som i detta sammanhang förekommer i Nya Testamentet självt, men också här endast med detta. Nu förekommer ordet självt på ett ställe, nämligen i Gal. 4:24, där Paulus om den gammaltestament-

liga berättelsen om Abrahams två söner säger: *hátiná estin allägoróúmena*, i den svenska bibelöversättningen återgivet: ”Dessa ord hava en djupare mening ...” Det är genomgående för Nya Testamentet, att det anger, att Gamla Testamentets utsagor icke blott innebär vad den rent epiboliska, yttre meningen innefattar (den som *icke* är beroende av den bokstavliga avfattningen), utan att det överallt finns en djupare mening, i själva verket en rikedom på innebörd, ett djup, som i förhållande till den rent yttre bokstavsmeningen kan jämföras med förhållandet mellan havets yta och hela dess djup. Däremot förekommer ingenstans i Nya Testamentet en allegorisk skrifttolkning i den moderna betydelsen, att man skulle anse sig berättigad att använda Gamla Testamentet för att däri intolka något, som icke från början var avsett. Nya Testamentet lägger emellertid stor vikt vid, att de heliga Skrifterna förstås i deras djupare mening, och framför allt i den djupaste mening, som syftar på Kristus själv. Enligt Johannesevangeliet säger Jesus, att Skrifterna vittnar om honom (Joh. 5:39, 46 f.). Enligt Lukasevangeliet förebrår Jesus lärjungarna för att de är oförståndiga och tröghjärtade till att tro på allt vad profeterna har talat och uttyder sedan för dem i alla Skrifterna sakerna om honom. Och innan han lämnar sina lärjungar för sista gången, öppnar han deras sinne, så att de förstår Skrifterna (Luk. 24:25-27, 45).

Den nytestamentliga verbalinspirationen och den nytestamentliga allegorin hänger oupplösligt tillsammans, är två sidor av samma sak, nämligen den djupare förståelsen av de heliga Skrifterna. För en godtycklig och modeinriktad bibel-tolkning finns alltså här ingen plats.

Den regelbundna bibelläsningen i gudstjänst och hem i Israel på Jesu tid

Det regelbundna läsandet, resp. hörandet, av stycken ur Skriften på Jesu tid var av fyra slag, som *alla* lika regelbundet iaktogs:

- 1) stycken som höres resp. läses varje dag, dvs. stycken vilka *varje* dag upprepas,
- 2) stycken som hör till en bestämd veckodag, alltså återkommer var sjunde dag,
- 3) stycken som hör till bestämda högtider,
- 4) den bestämda veckans texter, vilka då också är att betrakta som motsvarande den veckans sabbatstexter, alltså ”kyrkoårets” texter.

Det bör observeras, att den fromme israelitens bibelläsning givetvis icke inskränkte sig till den *regelbundna* bibelläsningen. Förutom den regelbundna bibelläsningen förekom studium, ”rannsakande”, av Skrifterna efter förevarande håg och behov (jfr Apg. 17:11).

Enär Jesus och apostlarna iakttog synagogans ordning, så är den regelbundna bibelläsningen hos det fromma Israel på Jesu tid också Jesu och apostlarnas regelbundna bibelläsning.

1) *Varje* dag lästes eller hördes i synagogan:

- a) Ps. 145-150, kallade ”Hallelujá-psalmerna”, varje morgon.
- b) 5 Mos. 6:4-7 (Hör, Israel ...), ”*Shemá*” (jfr Mark. 12:29).

De tio budorden (2 Mos. 20:2-17 eller 5 Mos. 5:6-21).

5 Mos. 6:5. 3 Mos. 19:18.

[Det under b) både morgon och afton.]

2) För veckodagen bestämda stycken. Varje veckodag hade sitt bestämda stycke ur a) skapelseberättelsen, b) profeterna och c) psalmerna.

Söndag: 1 Mos. 1:15.

Jes. 42:5-9.

Ps. 24.

Måndag: 1 Mos. 1:6-8.

Jes. 42:10-16.

Ps. 48.

Tisdag: 1 Mos. 1:9-13.

Joel 2:18-26.

Ps. 82.

Onsdag: 1 Mos. 1:14-19.

Jer. 31:34-40.

Ps. 94.

Torsdag: 1 Mos. 1:20-23.

Hes. 34:25-31.

Ps. 81.

Fredag: 1 Mos. 1:24-31.

Jes. 45:11-17.

Ps. 93.

Lördag: 1 Mos. 2:1-3.

Jer. 17:21-25.

Ps. 92.

De för de olika veckodagarna avskilda psalmerna är betecknade redan i den grekiska Septuaginta-översättningen, liksom ju Ps. 92 är betecknad som sabbatspsalm också i den hebreiska grundtexten.

3) Bland stycken som hör till bestämda högtider märks:

Påsk: Hallel-psalmerna 113-118.

Berättelser och föreskrifter om påsken
i 2-5 Mos.

Pingst: Hallel-psalmerna 113-118.

Lövhyddohögtid och ”åttonde dagen”:

Hallel-psalmerna 113-118.

Jes. 12 kap. (jfr Joh. 7:2, 37-38).

Tempelinvigningsfesten:

Ps. 30, 35, 42, 43, 122.

4) De för veckan eller högtiden bestämda texterna. Dessa var främst två texter:

a) Text ur Moseböckerna, varvid dessa under året (eller med kortare texter under tre år) genomgicks i följd, med början på hösten, så att texten ur Moseböckerna en vecka och sabbat alltid var stycket närmast efter föregående veckas text. (Högtiderna hade dock sina särskilda teater.) Denna text kallas *Torá*.

b) Text ur profeterna (Josua, Dom., 1 och 2 Sam., 1 och 2 Kon., Jesaja, Jeremia, Hesekiel, Hosea, Joel, Amos, Obadja, Jona, Mika, Nahum, Habackuk, Sefanja, Haggai, Sakarja, Malaki). Profeterna lästes icke i kontinuerlig ordning, utan till varje text ur Moseböckerna hörde en bestämd, till innehållet svarande, text ur profeterna. Denna text kallas *Haftára*.

Till högtiderna påsk, pingst, lövhyddohögtid, försoningsdagen och purimfesten hör en av de s.k. fem rullarna, en för varje högtid: Rut, Klagovisorna, Predikaren, Höga Visan och Ester.

De här nämnda regelbundet lästa psalm och profetstyckena etc. kunde man givetvis utantill. Men i *gudstjänsten* skulle *föreläsandet* ur Skriften ske innantill, för att erinra om att Skriften såsom Skrift är en gudomlig gåva och instiftelse (Luk. 4:17).

Den urkristna gudstjänstordningen i sammandrag

De första kristna deltog efter Jesu föredöme (Matt. 13:54; Mark. 1:21, 39; 3:1; Luk. 4:16 ff. etc.) i den israelitiska synagoggudstjänsten (Apg. 9:20; 13:5, 14 f.). Denna gudstjänsts huvudinnehåll blev därför typen för innehållet i den kristna allmänna gudstjänsten även i de fall och på de orter, där de kristna församlingarna uteslutits ur synagogan. För att ge en föreställning om dessa andakters innehåll ges här nedan en framställning av *stommen* i synagoggudstjänstens huvudpartier, vartill fogats några nytestamentliga texter, som kan illustrera sådanas plats i den urkristna synagoggudstjänsten. Bönerna har här nedan uppställts i form av växelläsning mellan 11 deltagare, vilka betecknas med förkortningarna A., Ls. etc. (A = apostel: Kronan. P = profet: Visheten. Lr = lärare: Insikten. F = föreståndare: Herrligheten. D = diakon: Makten. Ps = Psalmist: Saligheten. Evl. = evlogist: Segern. Ek = ekonom (förvaltare): Äran. Lk = läkare: Grundvalen. Ls = läsare: Riket. Evg = evangelist.)

Pausstreck — anger tillfälle till en stunds tystnad liksom till psalmläsning, hymn eller sång, efter lägenhet.

Morgonbön

I. (*Pesuké de Zimrá.*) (1 Krön. 16:8-36 a. Jfr Ps. 105:1-15; 96:1-13; 106:1; [107:1; 118:1; 136:1]; 106:47 f. A. Ps. 84:5.) Saliga äro de som bo i ditt hus. De lova dig beständigt. Sela.

(Ls. Ps. 144:15.) Saligt är det folk, som har det så. Saligt är det folk, vars Gud Herren är.

(Hallelujá-psalmerna: 145-150.) (P. Ps. 145.) Jag vill upphöja dig, min Gud, du Konung, och ditt namn lova alltid och

evinnerligen. Jag vill *dagligen* lova dig och ditt namn prisa alltid och förutan ände. Stor är Herren och högt lovad och hans storhet har icke gräns. *Släkte* beprisar *för släkte* dina verk, och dina väldiga gärningar förkunna de. Ditt majestäts herrlighets glans och dina underfulla verk vill jag begrunda. Och man skall tala om dina mäktiga och fruktansvärda gärningar. Dina stora verk skall jag förtälja; att man skall prisa din stora godhet och jubla över din rättfärdighet.

(*Lr.*) Nådig och barmhärtig är Herren, långmodig och stor i nåd (2 Mos. 34:6; 4 Mos. 14:18). Herren är allom god och förbarmar sig över alla sina verk. Alla dina verk, Herre, skola tacka dig, och dina fromma skola lova dig. De skola tala om ditt rikes ära, och din makt skola de förkunna: till att kungöra för människors barn dina väldiga gärningar och ditt rikes lysande herrlighet. Ditt rike är ett rike för alla tider och ditt her-radöme för alla släkter.

(*F.*) Herren uppehåller alla dem som falla och uppreser alla dem, som nederslagne äro. Allas ögon vänta efter dig, och du giver dem deras spis i rättan tid; öppnar din hand och mättar allt levande med nåd.

(*D.*) Herren är rättfärdig i alla sina vägar och helig i alla sina gärningar. Herren är när alla dem som åkalla honom, alla dem, som med allvar åkalla honom. Han gör vad de gudfruktige begära och hörer deras rop och hjälper dem ... Herrens lov skall min mun förkunna, och prisa skall allt kött hans heliga NAMN alltid och förutan ände.

(*Ps.* Ps. 146.) Hallelujá. Lova Herren, min själ. Jag vill lova Herren, så länge jag lever, och lovsjunga min Gud, så länge jag är till.

Herren skaffar rätt åt de förtryckta, giver bröd åt de hung-rande. Herren löser de fångna, Herren öppnar de blindas syn, Herren upprättar de nedböjda, Herren älskar de rättfärdiga. Herren bevarar främlingar, faderlösa och änkor uppehåller han,

men de ondas väg vänder han i villa (Matt. 11:4-6; Luk. 4:18; Ps. 68:6).

(Lk. Ps. 147.) Hallelujá. Ty att lova vår Gud är en kostelig ting. Det lovet är ljuvligt och dejligt.

Han helar dem, som ett förkrossat hjärta hava, och förbin-der deras sår. Herren upprättar de elända och slår de ondskefulle till jorden.

(Evl. Ps. 148.) Hallelujá. Loven Herren från himmelen, loven honom i höjden. Loven Herren på jorden, berg och alla höjder, fruktens träd och alla cedrar, vilddjur och all boskap, krypande djur och bevingade fåglar. Jordens konungar och alla folk, furstar och alla jordens domare, ynglingar lika väl som jungfrur, gamla med de unga, må lova Herrens namn, ty *Hans* namn allena är högt, hans majestät är över himmel och jord.

(Ek. Ps. 149.) Hallelujá. Sjungen Herranom en ny sång, hans lov i de heligas församling. Ty Herren haver ett behag till sitt folk. Han hjälper de elända herrligen. De heliga skola glade vara och prisa och lova på sina läger. (Här kan infogas Ps. 63.)

(Ls. Ps. 150.) Hallelujá. Loven Gud i hans helgedom. Loven honom uti hans makts fäste. Loven honom för hans mäktiga gärningar, loven honom efter hans stora herrlighet.

Loven honom med basuner, loven honom med psaltare och harpa. Loven honom med puka och ringkör. Loven honom med strängar och pipor. Loven honom med klara cymbaler. Loven honom med klingande cymbaler.

Allt det anda haver, love Herran.

(Ps.) Allt det anda haver, love Herran.

(A.) Allt det anda haver, love Herran. Hallelujá.

II. (*Kedushshá* med *Shemá'*.) (Ls.) (*Joşer 'ór.*) Välsignad vare du, Herre, vår Gud, hela världens konung, som *danar ljuset* och skapar mörkret, som Frid giver och skapar det onda, Herren, som gör allt (Jes. 45:7).

Välsignad vare han, som i sin barmhärtighet upplyser jorden och dem som på den bo, och i sin godhet städse var dag förnyar *Skapelsens verk*.

Välsignad vare du, vår KLIPPA, vår Konung, vår Förlossare, du som skapat de heliga änglar, vilka alla taga på sig ditt *ok* och prisa sin skapare helig, sägande:

(*Kedushshá, Trishágion.*) (A.) HELIG (P.) HELIG (Evg.) HELIG (F.) ÄR HERREN SEBAOT (Ps.) HELA JORDEN ÄR FULL AV HANS HERRLIGHET (Jes. 6:3, Upp. 4:8).

(Ls.) Välsignad vare Herrens herrlighet i sitt rum (Hes. 3:12).

(Ps.) (*'Ahabá rabbá.*) Med stor kärlek har du älskat oss, Herre, vår Gud, vår Fader och vår konung, att du har skänkt oss ditt heliga ORD och givit oss din ANDE till att förstå, att höra, att lära, att hålla och att BEVARA (Upp. 3:8) ditt Ord. Upplys våra ögon, drag vårt hjärta och ena vårt sinne till att älska och frukta ditt namn, så att vi icke *blygas för ditt Ord* och icke förneka ditt namn. Ty vi trösta på ditt heliga namn, att vi må jubla och glädjas i din frälsning.

(A.) (*Shemá'.*) HÖR, ISRAEL! HERREN, VÅR GUD, HERREN ÄR EN (5 Mos. 6:4). Han har sagt:

(Evl.) Dessa ord, som jag i dag giver dig, skall du lägga på ditt hjärta. Och du skall inskräpa dem hos dina barn, och läsa dem, när du sitter i ditt hus, när du går på vägen, när du lägger dig, och när du står upp (5 Mos. 6:6, 7; Ps. 1:2).

(A.) Jag är Herren, din Gud. Du skall inga andra gudar hava för mig.

(P.) Du skall intet beläte göra dig efter någrahanda liknelse, vare sig i himmelen eller på jorden eller under jorden. Du skall icke tillbedja dem eller tjäna dem.

(Lr.) Du skall icke missbruka Herrens, din Guds, namn.

(F.) Sabbatsdagen skall du hålla, att du honom helgar.

(D.) Du skall hedra din fader och din moder, såsom Herren, din Gud, dig budit haver.

(Ps.) Du skall icke dräpa.

(Lk.) Du skall icke göra hor.

(Evl.) Du skall icke stjäla.

(Ek.) Du skall icke bära falskt vittnesbörd emot din nästa.

(Ls.) Du skall icke hava lust till din nästas hustru. Du skall icke begära din nästas hus, åker, tjänare, tjänarinna, oxe, åsna eller något det din nästa haver (2 Mos. 20; 5 Mos. 5).

(A.) Och du skall älska Herren, din Gud, av allo hjärta, av allo själ, av allo förmågo (5 Mos. 6:5) och du skall älska din nästa såsom dig själv (3 Mos. 19:18). (Matt. 22:37 ff.; Mark. 12:30 f.; Luk. 10:27.)

(*'Āmāt wejaššib.*) (P.) Sant och visst, fast och bestående är Herrens Ord. Är icke mitt Ord likasom en eld, säger Herren, och såsom en Hammare, den berg sönderslår? (Jer. 23:29.)

(Lr.) Guds ord är levande och kraftigt och skarpare än något tveeggat svärd; och går igenom, till dess det åtskiljer själ och anda, och märg och ben; och är en DOMARE över tankar och hjärtans uppsåt (Hebr. 4:12). (F.) All, den heliga Skrift är av Gud ingiven och nyttig till lärdom, till överbevisning, till upprättelse, till fostran i rättfärdighet, på det Guds människa må vara fullbordad, till allt gott verk skickad (2 Tim. 3:16, 17).

(D.) Det är ett fast ord och värt att däruppå förtrösta, att Herren är en evig Gud, vår Skapare, vår förlossare, vår Frälsnings Klippa. (Ps.) Det är ett fast ord och värt att på allt sätt mottagas, att Kristus Jesus har kommit i världen för att Frälsa syndare (1 Tim. 1:15). (Ls.) Salighet honom, som sitter på tronen, vårom Gud och Lammet (Upp. 7:10).

III. (*Tefillá* = *'Amidá* = *proseuchá.*)*

---

* Obs. att denna avdelning *icke* bör kallas *shemoná 'ásré* ("adertonbönen"), vilken endast är *en* av flera formuleringar av *tefilla*.

'Amidá = stående ställning; bön som läses stående, med upplyfta ögon (Joh. 17:1).

(F.) Fader vår, som är i himmelen.

(D.) Helgat varde ditt namn.

(A.) Helig, Helig, Helig är Herren Sebaot, hela jorden är full av hans herrlighet.

(Ls.) Välsignad vare Herrens herrlighet i sitt rum.

(P.) Komme ditt rike.

(Lr.) Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden.

(Ps.) Vårt tillkommande bröd giv oss i dag.

(Lk.) Och förlåt oss våra skulder.

(Evl.) Såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro.

(E.) Och inled oss icke i frestelse.

(Ls.) Utan fräls oss ifrån ondo.

(A.) Ty Ditt är riket och makten och herrligheten i evighet.

(Ls.) Amen.

(F.) Herren välsigne dig och bevara dig. Herren låte sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig. Herren vände sitt ansikte till dig och giv dig frid.

(A.) Vår Herres Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den Helige Andes GEMENSKAP vare med eder alla. (Ls.) Amen.

IV. (En botpsalm: 6, 25, 28, 32, 33, 38, 51, 65, 67, 86, 102, 103, 130, 143.) (*Nefilat 'appájim, déäsis; Tachanuním, Selichá.*.)

(Evg.) (Ps. 32.) Säll är den vilkom överträdelsen förlåten är, den synden överskyld är. Säll är den människa, som Herren icke tillräknar missgärning, i vilkens anda ingen falskhet är.

Ty då jag ville förtigat, försmäktade mina ben genom min dagliga gråt. Ty din hand var dag och natt svår på mig. Min livssaft förtorkades såsom av sommarhetta. Sela.

Därföre bekänner jag dig min synd och förskylar icke min missgärning.

Jag sade: Jag vill bekänna Herranom min överträdelse. Då förlät du mig min synds missgärning. Sela.

För detta skola alla heliga lova dig i rättan tid. Därföre, när stora vattuflooder komma, skola de intet räcka in till dem.

Du är mitt beskärm; bevara mig dock för ångest; att jag, förlossad, må ganska gladeligen fröjdas. Sela.

V. (*Keri'at-Torá.*) (*Ls.*) Herre, avhölj mig ögonen, att jag må skåda under i din Lag (Ps. 119:18).

(*Ps.*) Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig (Ps. 119:105).

Text ur Moseböckerna. — Text ur profeterna.

Text(er) ur Nya Testamentet.

Betraktelse.

(*Kedushshá de Sidrá.*) (*Ps.*) Och det kommer till Sion en förlossare, och till dem som sig omvända från synderna i Jakob, säger Herren (Jes. 59:20).

(*P.*) Och detta förbund gör jag med dem, säger Herren:

MIN ANDE, som på dig är, och MINA ORD, dem jag i din mun satt haver, skola icke vika ifrån din mun, ej heller ifrån din säds och barnabarns mun, säger Herren, ifrån nu och till evig tid (Jes. 59:21).

(*Lr.*) Herren är helig. Helig är Herren, och de heliga lova honom beständigt.

(*F.*) HELIG, (*D.*) HELIG, (*Ps.*) HELIG, (*Lk.*) ÄR HERREN SEBAOT; (*Evl.*) HELA JORDEN ÄR FULL AV HANS HERRLIGHET.

(*Ls.*) Välsignad vare Herrens herrlighet i sitt sum.

(*Kaddish.*) (*Lk.*) Må hans stora namn hållas högt och heligt i den värld, som han har skapat enligt sin vilja. Upprätte han sitt rike i edert liv och i edra dagar.

(*Evl.*) Vare hans höga namn välsignat i evighet och i evigheters evighet.

(*Ek.*) Salighet honom, som sitter på tronen, vårom Gud och Lammet.

(*F.*) Herren välsigne dig och bevara dig. Herren låte sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig. Herren vände sitt ansikte till dig och give dig frid.

(*A.*) Vår Herres Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den Helige Andes gemenskap vare med eder alla. (*Ps.*) Amen. (*E.*) Amen. (*Ls.*) Amen.

Dagsbön (*Mincha*)

I. Ps. 145.

II. Ps. 120-134.

III. Tefillá. (Se morgonbönen mom. III.)

IV. Botpsalm. (Se morgonbönen mom. IV.)

Aftonbön

I. (*A.* Ps. 134.) Si! Nu mån I välsigna Herren, alle I Herrens tjänare, som stå i Herrens hus om natten. Lyften edra händer upp mot helgedomen, och välsignen Herren. Välsigne dig från Sion Herren, som har gjort himmel och jord.

(*P.* Ps. 42:9.) Om dagen befaller han sin nåd och om natten är hans sång hos mig, en bön till den Gud, som giver mig liv.

(*Evl.* Ps. 3:6.) Jag lägger mig och somnar in, jag vaknar åter, ty Herren uppehåller mig.

(*Ls.* Ps. 4:9.) I frid lägger jag mig ned, i frid somnar jag in, ty du Herre, den Ende, låter mig bo i trygghet.

(*Lr.* Ps. 37:39, 40.) De rättfärdigas frälsning är ifrån Herren, deras värn i nödens tid. Herren hjälper dem och befriar dem, befriar dem från ogudaktiga och frälsar dem, då de taga sin tillflykt till honom.

(*F.* Ps. 46:8.) Herren Sebaot är med oss, Jakobs Gud är vår borg. Sela.

(D.) Herren Sebaot är med oss, Jakobs Gud är vår borg.
Sela.

(Ps.) Herren Sebaot är med oss, Jakobs Gud är vår borg.
Sela.

(Lk. Ps. 84:13.) Herre Sebaot, salig är den människa som förtröstar på dig.

(Evl.) Herre Sebaot, salig är den människa som förtröstar på dig.

(E.) Herre Sebaot, salig är den människa som förtröstar på dig.

(Ls. Ps 20:10.) Herre, fräls! Konungen svare oss på vår åkållans dag.

(P. Ps. 78:38.) Han är barmhärtig, han förlåter missgärning och fördärvar icke. Han avvänder mäktigt sin vrede och väcker alls icke sin förtörnelse upp. Ps. 141.

II. (A.) Välsignen Herren, den välsignade!

(Ls.) Välsignad vare Herren, den välsignade i evigheters evighet!

(Evl.) (*Ma'arib.*) Välsignad vare du, Herre, vår Gud, världens konung, som genom sitt skapelseord låtit natten bliva till, som skapat natt och dag, som låter ljuset vika för mörkret och mörkret vika för ljuset, som skiljer mellan dag och natt. Herren Sebaot är ditt namn.

(Lk.) (*'Ahabat-'Olám.*) Med evig kärlek har du älskat ditt folk. Din lag, dina bud, dina rätter och stadgar har du lärt oss. Därför må vi tänka på ditt heliga Ord när vi stå upp och när vi gå till vila, och glädjas åt ditt Ord beständigt. Ty ditt Ord är vårt liv och i ditt Ord ha vi vår fröjd natt och dag. Och din kärlek skall icke vika ifrån oss i evighet. Välsignad vare du, Herre, som älskar ditt folk.

(*Shemá'.*) (A.) HÖR! HERREN, VÅR GUD, HERREN ÄR EN (5 Mos. 6:4) och han har sagt:

Jag är Herren, din Gud. Du skall inga andra gudar hava för mig.

(P.) Du skall intet beläte göra dig efter någrahanda liknelse, vare sig i himmelen eller på jorden eller under jorden. Du skall icke tillbedja dem eller tjäna dem.

(Lr.) Du skall icke missbruka Herrens, din Guds, namn.

(F.) Sabbatsdagen skall du hålla, att du honom helgar.

(D.) Du skall hedra din fader och din moder, såsom Herren, din Gud, dig budit haver.

(Ps.) Du skall icke dräpa.

(Lk.) Du skall icke göra hor.

(Evl.) Du skall icke stjäla.

(E.) Du skall icke bära falskt vittnesbörd emot din nästa.

(Ls.) Du skall icke hava lust till din nästas hustru; du skall icke begära din nästas hus, åker, tjänare, tjänarinna, oxe, åsna eller något det din nästa haver (2 Mos. 20; 5 Mos. 5).

(A.) Och du skall älska Herren, din Gud, av allo hjärta, av allo själ, av allo förmågo (5 Mos. 6:5). Du skall älska din nästa såsom dig själv (3 Mos. 19:18). (Matt. 22:37 ff.; Mark. 12:30 f.; Luk. 10:27.)

(Ls.) ('Ämát wä' ämuná.) Är icke mitt Ord likasom en ELD, säger Herren, och såsom en HAMMARE, den berg sönderslår? (Jer. 23:29.)

(Lr.) Guds ord är levande och kraftigt och skarpare än något tveeggat svärd; och går igenom, till dess det åtskiljer själ och anda, och märg och ben; och är en DOMARE över tankar och hjärtans uppsåt (Hebr. 4:12).

(Lk.) Det är ett sant ord och värt att däruppå förtrösta, att Herren är en evig Gud, vår KLIPPA, vår FRÄLSNINGSKÖLD, vår SKAPARE och vår FÖRLOSSARE, vår FRÄLSNINGSKLIPPA, vår Starkhet, vår Tro, vårt Hopp.

(Evl.) Välsignad vare du, Herre, som förlossar ditt folk.

(Ls.) SALIGHET HONOM, SOM SITTE PÅ TRONEN, VÅROM GUD OCH LAMMET (Upp. 7:10).

(D.) (*Hashkibénu.*) FÖR OSS TILL VILA, du var Fader, i frid, och låt oss uppstå igen till liv, du vår Konung. Skydda och bevara oss från allt ont och låt oss vila under dina vingars skugga, trygga under ditt beskärm. Ty du är vår Gud, som bevarar oss och frälsar oss ifrån allt ont. Ps, 141.

III. (F.) Fader vår, som är i himmelen.

(D.) Helgat varde ditt namn.

(A.) Helig, helig, helig är Herren Sebaot.

Hela jorden är full av hans herlighet.

(Ls.) Välsignad vare Herrens herrlighet i sitt rum (Hes. 3:12).

(P.) Komme ditt rike.

(Lr.) Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden.

(Ps.) Vårt tillkommande bröd giv oss i dag.

(Lk.) Och förlåt oss våra skulder, (Evl.) såsom ock vi förlåata dem oss skyldiga äro.

(E.) Och inled oss icke i frestelse.

(Ls.) Utan fräls oss ifrån ondo.

(A.) Ty Ditt är riket och makten och herrligheten i evighet.

(Ls.) Amen.

(F.) Herren välsigne dig och bevar dig.

(P.) Herren låte sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig.

(Lr.) Herren vände sitt ansikte till dig och give dig frid.

(A.) Vår Herres Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den Helige Andes gemenskap vare med eder alla. (Ls.) AMEN. (Ps.) Amen. (A.) Amen.

Bönetider

Ps. 55:18. Afton och morgon och middag vill jag åkalla och ropa och Han hör min röst (jfr Dan. 6:10).

Ps. 119:164. Jag lovar Dig sju gånger om dagen.

Ps. 1:1, 2. Säll är den man som ... har sin lust i Herrens lag och tänker på hans lag dag och natt.

1 Tess. 5:16-18. Varen alltid glada. Bedjen oavlåtligen. Tacka (Gud) i allt.

Den heliga påskmåltiden*

(R.) Den första bågaren ställs framför honom. Han fattar den med båda händerna, håller den därefter i högra handen, under det han välsignar, sägande:

(F.) Välsignad vare du, Herre vår Gud, världens konung, som skapar vinträdet frukt.

Välsignad vare du, Herre vår Gud, hela världens konung, som utvalt oss och helgat oss och i din kärlek givit oss högtider till glädje, påskens högtid, det osyrade brödets högtid, vår friborenhets tid, en helig sammankomst till åminnelse av befrielsen ur trældomen i Egypten.

Välsignad vare du, Herre vår Gud, hela världens konung, som givit oss livet och bevarat oss (uppehållit oss) och låtit oss komma fram till denna tid.

(R.) Han fyller ur sin bågare de övrigas bågare och säger:

(F.) Tagen och dricken härav alla.

(R.) Alla dricker och tvår därefter händerna. Han tar därefter en bit selleri eller annan liknande grönsak, doppar den i ättika eller saltblandat vatten och säger:

(F.) Välsignad vare du, Herre vår Gud, hela världens konung, som skapar markens frukt.

(R.) Han äter så det idoppade. Därefter bryter han i två olika delar det mellersta av de tre osyrade bröden, som ligger framför honom. Den större delen lägger han undan vid vänstra armen, den mindre lägger han tillbaka mellan de två andra osyrade bröden, och säger:

(F.) Detta är bedrövelsens bjöd (5 Mos. 16:3), som våra

---

* I växelläsningen deltar personerna A – E, F (husfadern), G – H, I (yngste deltagaren), K – M samt R (berättaren).

fäder åto i Egypti land. Var och en som är hungrig, komme och äte. Var och en som behöver, komme och fire påska. Detta år här. Nästa gång i Guds rike. Detta år såsom slavar. Nästa gång såsom fria.

(R.) Den *andra bågaren* blandas åt honom. Den yngste frågar därefter:

(I) Vari skiljer sig denna natt från alla nätter? Alla andra nätter äta vi ju både syrat och osyrat bröd, men i natt endast osyrat bröd. Alla andra nätter äta vi ju vilka grönsaker (örter) som helst, men denna natt endast bittra örter. Alla andra nätter kunna vi sitta till bords, i denna natt ligga vi alla till bords.

(R.) De osyrade bröden övertäcks, och därefter svaras det:

(B.) (5 Mos. 6:21-23) ”Vi vorom Faraos trälur i Egypten; och Herren förde oss utur Egypten med mäktiga hand. Och Herren gjorde stora och svåra tecken och under över Egypten och Faraos, och allt hans hus, för var ögon; och förde oss dädan, på det han skulle föra oss in i, och giva oss det land, som han vara fäder svurit hade.”*

(C.) (5 Mos. 26:5-8) Ty ”De syrer ville förgöra min (vår) fader; han drog neder i Egypten, och var där en främling med fögo folk, och vart där ett stort, starkt och mycket folk. Men de egyptier handlade illa med oss, och tvingade oss, och lade en hård trældom på oss. Då ropade vi till Herran våra fäders Gud, och Herren hörde vårt rop, och såg vårt elände, ångest och nöd. Och Herren förde oss utur Egypten med väldiga hand och uträckt arm, och med stor förfärelse genom tecken och under.”

(D.) (2 Mos. 12:8-14) ”Och I skolen så äta köttet i den samma nattene, stekt vid eld, och osyrat bröd, och skolen ätat

---

* Avsnitten ur Gamla Testamentet är här fritt återgivna efter Karl XII:s bibel för att erinra om den ålderdomliga karaktär som dessa avsnitt, som reciterades på hebreiska, på detta språk hade för Jesu apostlar och hans samtida israeliter över huvud.

med bittra örter. I skolen icke ätat rått, eller med vatten kokat; utan allena stekt vid eld, dess huvud med dess fötter och inälvor. Och I skolen intet låta kvar bliva till morgonen: Om något bliver kvar till morgonen, skolen I det uppbränna med elde. Men så skolen I ätit: I skolen vara gjordade kringom edra länder, och hava edra skor på edra fötter, och stavar i edra händer; och I skolen ätat, såsom de där hasta till vägs; ty det är Herrans Passah. Förty jag vill i den samma nattene gå genom Egypti land, och slå allt det förstfött är i Egypti lande, både av människor och boskap, och bevisa mitt straff på alla de egyptiers gudar: Jag (är) Herren. Och blodet skall vara eder ett tecken på husen, där I uti ären, att när jag ser blodet, skall jag gå framom eder; och eder icke vederfaras skall den plåga, som eder fördärva må, när jag slår Egypti land. Och I skolen hava denna dagen till åminnelse; och I skolen hålla honom högtidligan Herranom till en fest; I och alle edra efterkommande i en evig brukning.”

(E.) (2 Mos. 13:3, 5-10) ”Då sade Mose till folket: Tänker uppå denna dagen, på vilken I utgångne ären av Egypten, utu trældomsens huse; att Herren haver eder hädan utfört med väldiga hand: Därföre skall du icke äta surdeg ... När nu Herren låter komma dig in uti de kananeers, heteers, amoreers, heveers och jebuseers land, vilket han dina fäder svurit haver, att han ville giva dig ett land, där mjölk och hannog uti flyter, så skall du denna tjänstena hålla i denna månadenom. I sju dagar skall du äta osyrat bröd, och på sjunde dagenom är Herrans högtid. Därföre skall du i sju dagar äta osyrat bröd; så att när dig ingen surdeg, ej heller syrat bröd skall finnas i alla dina landsändar. Och du skall säga dinom son på den tiden: Sådant hålle vi fördenskull, att Herren så haver gjort med oss, då vi drogom utur Egypten. Därföre skall dig vara ett tecken i dine hand, och en åminnelse för din ögon; på det att Herrans lag skall vara i dinom mun, att Herren haver utfört dig av Egypten med väldiga hand. Derföre håll denna seden i sinom tid årliga.”

(F.) (2 Mos. 23:15; 34:18) ”Nämliga de osyrade bröds högtid skall du hålla, att du i sju dagar osyrat bröd äter, såsom jag dig budit haver, i den tiden i Abibs månad; förty uti honom äst du utfaren utur Egypten; men kom icke med tomma händer fram för mig ... Osyrat bröds högtid skall du hålla: I sju dagar skall du äta osyrat bröd, såsom jag dig budit haver, i Abibs månads tid; ty uti Abibs månad äst du utdragen utur Egypten.”

(G.) (4 Mos. 9:1-12) ”Och Herren talade med Mose uti Sinai öken, i andra årena, sedan de voro dragne utur Egypti land, i första månadenom, och sade: Låt israels barn hålla Passah i sinom tid. På fjortonde dagen i denna månadenom om aftonen, i sinom tid, skola de hållat, efter alla dess stadgar och rätter. Och Mose talade med Israels barn, att de skulle hålla Passah. Och de höllo Passah på fjortonde dagen i första månadenom om aftonen, uti Sinai öken. Allt såsom Herren hade budit Mose, så gjorde Israels barn. Då voro där någre män orene över ena döda människo, så att de icke kunde hålla Passah på den dagen: De gingo på samma dagen till Mose och Aaron; Och de sade till honom: Vi äre orene över ena döda människo; vi skulle vi så föraktelige vara att vi icke måge bära Herranom våra gåvo i sin tid, ibland Israels barn? Mose sade till dem: Bider, jag vill höra vad Herren bjuder eder. Och Herren talade med Mose, och sade: Tala till Israels barn, och säg: Om någor orenas på någon dödan, eller fjärran är ifrån eder på markene, eller ibland edra släkt, han skall ändå hålla Herranom Passah; Dock uti den andra månaden, på fjortonde dagenom om aftonen: Och de skola ätat med osyrat bröd och bittra örter; Och skola intet låta därav bliva kvar till morgonen, och intet ben sönderbryta därav; och skola hållat efter allt Passahsätt.”

(H.) (5 Mos. 16:2, 8) ”Och du skall slakta Herranom dinom Gud Passah, får och fä, på det rum, som Herren utväljandes varder, att hans namn där bo skall ... I sex dagar skall du äta

osyrat, och på sjunde dagen är Herrans dins Guds församling, då skall du intet arbete göra.”

(F.) Hos profeten Joel heter det (kap. 2:28-32): ”Och därefter skall jag utgjuta min Anda över allt kött, och edra söner och döttrar skola profetera; edre äldste skola hava drömmar, och edre ynglingar skola se syner. Och vill jag på den tiden utgjuta min Anda, både över tjänare och tjänarinnor; Och skall giva undertecken i himmelen och på jordene, nämliga blod, eld och rökdamb. Solen skall förvandlad varda uti mörker, och månen uti blod, förr än den store och förskräckelige Herrans dag kommer. Och det skall ske: Ho som helst Herrans namn åkallandes varder, han skall frälst varda; ty på Sions berg och i Jerusalem skall en salighet vara, såsom Herren sagt haver, och när de andra kvarblivna, de Herren kallandes varder.”

(I.) (Ps. 113) ”Halleluja. Lovet, I Herrans tjänare, lovet Herrans namn. Lovat vare Herrans namn, ifrå nu och i evighet. Ifrå solenes uppgång, allt intill nedergången, vare Herrans namn lovat.

Herren är hög över alla hedningar: Hans ära går så vitt som himmelen är. Vilken är såsom Herren vår Gud, den sig så högt satt haver; Och ser uppå det ringa, i himmelen och på jordene; Den som den ringa upprättar utu stoftet, och upplyfter den fattiga utu träcken; Att han skall sätta honom bredvid förstar, vid hans folks förstar; Den där låter den ofruktsamma bo i huset, att hon en glad barnamoder varder! Halleluja.”

(K.) (Ps. 114) ”Då Israel ut ur Egypten drog, Jakobs hus ifrå främmande folk; Då vart Juda hans helgedom, Israel hans välde. Havet såg det, och flydde; Jordanen vände tillbaka. Bergen sprungo såsom lamb; högarna såsom unga får. Vad var dig, du hav, att du flydde; och du Jordan, att du tillbakavände; I berg, att I sprungen såsom lamb; I högar, såsom ung får? För Herranom bävade jorden, för Jakobs Gud; Den bergsklipporna förvandlar uti vattusjöar, och stenen i vattukällor.” (Pss. 113-114 = första delen av Hallel, ”lovsången”, Pss. 113-118.)

(F.) Välsignad vare du, Herre vår Gud, som har försonat, förlöslat och frälst oss från trälldomen under synden, världen och denna världens furste, liksom du frälst oss från Egyptens land och fört oss ut i frihet, gjort oss till dina barn, givit oss dina barns frihet och givit oss medborgarskap i himmelen. Välsignad vare du, som i denna världen gjort oss till gäster och främlingar, och som leder oss genom öknen på vägen mot det förlovade landet.

(R.) Alla dricker den andra bägaren.

(F.) Välsignad vare du, Herre vår Gud, som frambringat bröd av jorden. Välsignad vare du, Herre vår Gud, som helgat oss med ditt Ord och bjudit oss att äta det osyrade brödet.

(R.) Han delar därefter ut *brödet* och säger:

(F.) Tager, äter; detta är min lekamen, som eder utgiven varder. Det görer till min åminnelse.

(R.) Han tar ett litet stycke bitterört, doppar det i sås, och säger:

(F.) Välsignad vare du, Herre vår Gud, som har helgat oss med ditt Ord och tillsagt oss att äta denna högtids måltid med bittra örter.

(R.) Han äter ensam det idoppade stycket.

Han tar ett stycke bröd med ett stycke bitterört, doppar i såsen och räcker åt en av bordsgästerna. Samtliga övriga doppar på samma sätt ett bröd tillsammans med bitterört.

Han säger:

(F.) Så står det skrivet (4 Mos. 9:11) : ”De skola ätat med osyrat bröd och bittra örter.”

(R.) Samtliga äter det idoppade brödstycket och bitterörten.

Därefter vidtar huvudmåltiden. Den avslutas med det i början undanlagda stycket av det osyrade brödet.

Efter måltidens slut tillblandas den *tredje* bägaren.

Han tar tredje bägaren i sin hand och läser välsignelsen efter maten, t.ex.:

(F.) Välsignad vare han, av vars goda vi hava ätit och av vilkens godhet vi leva.

(R.) Därefter:

(F.) Välsignad vare du, Herre vår Gud, världens konung, som skapar vinträdets frukt.

(R.) Sedan säger han:

(F.) Dricker härav alle; detta är kalken, det nya testamentet i mitt blod, som för eder utgjutet varder. Detta görer till min åminnelse. Sannerliga säger jag eder: Härefter skall jag icke dricka av vinträdets frukt, intill den dagen, att jag dricker det nytt i Guds rike.

(R.) Alla *dricker* tredje bägaren.

Därefter blandas och framsättes *fjärde* bägaren. Andra delen av Hallel ("lovsången", Matt. 26:30) läses (sjunges):

(A.) (Ps. 115) "Icke oss, Herre, icke oss, utan dino namne, giv ärona, för dina nåde och sannings skull. Vi skulle hedningarna säga: Var är nu deras Gud? Men vår Gud är i himmelen; han görer allt vad han vill. Men deras avgudar äro silver och guld, med människors händer gjorde. De hava mun, och tala intet; de hava ögon, och se intet. De hava öron, och höra intet; de hava näso, och lukta intet. De hava händer, och taga intet; fötter hava de, och gå intet; och tala intet genom deras hals. De som sådana göra, äro likaså, alle de som hoppas uppå dem. Men Israel hoppes uppå Herran; han är deras hjälp och sköld. Aarons hus hoppes uppå Herran; han är deras hjälp och sköld. De där Herran frukta, hoppes ock uppå Herran; han är deras hjälp och sköld. Herren tänker uppå oss, och välsignar oss; han välsignar Israels hus, han välsignar Aarons hus. Han välsignar dem som frukta Herran, både små och stora. Herren välsigne eder, ju mer och mer, eder och edor barn. I ären Herrans välsignade, den himmel och jord gjort haver. Himmelen allt omkring är Herrans; men jordena haver han givit människors barnom. De döde kunna dig, Herre, intet lova; ej heller de

som nederfara i det stilla. Utan vi love Herran, ifrå nu och i evighet. Halleluja.”

(L.) (Ps. 116) ”Det är mig ljuvt, att Herren hörer mina röst och mina bön; Att han böjer sina öron till mig; därför vill jag åkalla honom i mina livsdagar. Dödsens snaror hade omfattat mig, och helvetes ångest hade råkat uppå mig; jag kom i jämmer och nöd. Men jag åkallade Herrans namn: O! Herre, fräls mina själ. Herren är nådelig och rättfärdig, och vår Gud är barmhärtig. Herren bevarar de enfaldiga: När jag nederligger, så hjälper han mig. Var nu åter tillfrids, min själ; ty Herren gör dig gott. Ty du haver uttagit mina själ utu dödenom, mina ögon ifrå tårar, min fot ifrå fall. Jag vill vandra för Herranom uti de levandes lande. Jag tror, därför talar jag; men jag varder svårliga plågad. Jag sade i min häpenhet: Alla människor äro lögnaktiga. Huru skall jag vedergälla Herranom alla hans välgärningar, som han mig gör? Jag vill taga den hälsosamma kalken, och predika Herrans namn. Jag vill betala mina löften Herranom, för allt hans folk. Hans helgons död är dyr hållen för Herranom. O! Herre, jag är din tjänare; jag är din tjänare, dine tjänarinnos son: Du haver sönderslitit mina band. Dig vill jag offra tacksägelse, och predika Herrans namn. Jag vill betala mina löften Herranom, för allt hans folk; Uti gårdarna åt Herrans hus, uti dig, Jerusalem. Halleluja.”

(M.) (Ps. 117) ”Lover Herran, alle hedningar; priser honom, all folk. Ty hans nåd är väldig över oss, och Herrans sanning (varar) i evighet. Halleluja.”

(Ps. 118):

(A.) ”Tacker Herranom, ty han är mild, och hans godhet varar evinnerliga. Nu säge Israel”:

(L. och M.) ”Hans godhet varar evinnerliga.”

(A.) ”Nu säge Aarons hus”:

(L. och M.) ”Hans godhet varar evinnerliga.”

(A.) ”Nu säge de som Herran frukta”:

(L. och M.) ”Hans godhet varar evinnerliga.”

(A.) ”Uti ångest åkallade jag Herran, och Herren bönhörde mig, och tröste mig. Herren är med mig, därför fruktar jag mig intet: Vad kunna människor göra mig? Herren är med mig, till att hjälpa mig; och jag skall se på mina fiender. Det är gott att förtrösta på Herran, och icke förlåta sig på människor. Det är gott att förtrösta uppå Herran, och icke förlåta sig på förstar. Alle hedningar belägga mig; men i Herrans namn vill jag nederlägga dem. De kringvärva mig på alla sidor; men i Herrans namn vill jag nederlägga dem. De omlägga mig såsom bin, de släcka såsom eld i törne; men i Herrans, namn vill jag nederlägga dem. Man stöter mig, att jag falla skall; men Herren hjälper mig. Herren är min makt, och min psalm; och är min salighet. Man sjunger med glädje om seger uti de rättfärdigas hyddor: Herrans högra hand behåller segern. Herrans högra hand är upphöjd: Herrans högra hand behåller segern. Jag skall icke dö, utan leva, och förkunna Herrans gärningar. Herren näpser mig väl; men han giver mig icke åt döden. Upplåter mig rättfärdighetenes portar, att jag må där ingå, och tacka Herranom. Detta är Herrans port, de rättfärdige skola där ingå. Jag tackar dig, att du näpste mig, och halp mig. Den stenen, som byggningsmännerna förkastade, är till en hörnsten vorden. Det är skett av Herranom, och är ett under för vår ögon. Detta är den dagen, den Herren gör; låt oss på honom fröjdas och glädjas. O! Herre, hjälp; hosianna: O! Herre, låt väl gå; hosianna i höjden. Hosianna, lovad vare han som kommer i Herrans namn (Matt. 21:9): Vi välsigne eder, som av Herrans hus ären. Herren är Gud, den oss upplyser: Pryder högtidena med löv, allt intill hornen på altaret. Du äst min Gud, och jag tackar dig; min Gud, jag vill prisa dig. Tacker Herranom, ty han är mild, och hans godhet varar evinnerliga.”

(R.) Den fjärde bägaren drickes.

Kristi lidande och Gamla Testamentet

Det torde icke kunna nog ofta erinras om att evangelierna (och det gäller samtliga fyra evangelier) lägger en utomordentligt stor vikt vid att hela Kristi verk är nedlagt i Gamla Testamentets heliga Skrifter, ifrån den första bokens första kapitel, genom hela lagen, profeterna och skrifterna. Kristus framstår såsom uppfyllelsen av Skrifterna och därmed också såsom den, som genom sitt Ord och verk bringar i dagen dessa gamla Skrifters fördolda innebörd. Evangelierna är ense om att härleda denna sanning från Jesus själv. Jesus hade i sin undervisning åter och åter inskräpt detta, och det med en skärpa, som det översteg till och med lärjungarnas förmåga att under hans livstid på jorden till fulla fatta.

Ikke minst gällde detta om Kristi lidande och försoningsdöd. Åter och åter finner vi i evangelierna Jesus inskräpa, att den fulla förklaringen till hans lidande och död och nödvändigheten därav finns i Skriften. Han ger aldrig någon annan förklaring, och tillspetsar sin lära så, att han säger: Allt detta måste ske, *för att* Skriften skall uppfyllas. Han har alltså velat inskräpa, att det var av den största vikt, att hans lärjungar gjorde sig förtrogna med denna sanning och levde sig in i den. Och detta gällde icke blott hans apostlar och deras samtid, utan alla hans lärjungar allt intill tidens ända, eller såsom han själv också säger: ”Intill dess himmel och jord förgås ...”

Det är därför att helt förvanska evangeliets egen framställning, om man säger, att detta ständiga påpekande av Skriftens uppfyllelse endast skulle tjäna som ett argument mot de samtida judar, som bestred, att Jesus var den i Skriften utlovade Messias. Denna sanning, att Kristi Ord och verk i historien var inlagt i och uppenbarade meningen i Skrifterna, var och är en livsnödvändig sanning icke blott för de otroende utan i all

synnerhet för dem som redan kommit till tro. Det är icke så menat, att någon skulle kunna säga: ”Jag tror ju att Kristus dött för mig, och därför behöver jag inga bevis ur Gamla Testamentet att han var den utlovade Frälsaren”, utan tvärtom så, att *den som tror på Kristus måste leva i Skriften för att kunna leva i Kristus*. De gammaltestamentliga Skrifterna måste kunna tala till honom i Kristi Ande, så att Kristus möter honom i dem.

Inför korset måste de Skriftens Ord, som Kristus själv pekade på och vars djupa mening han på korset uppenbarade, stå fram för den återlöste. Hur skulle den, som vill bekänna sig till Kristus, kunna förakta eller förbise den heliga Skrift, ur vilken Kristus på själva korset — då han med sin varelse bar all mänsklighetens olyckor, ondska och förtvivlan — hämtade de ord, som var uttryck för hans Ande? ”Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?” (Ps. 22:2), Fader, ”i dina händer befaller jag min ande” (Ps. 31:6).

Till betraktelse kan följande urval av de för passions-evangeliet särskilt betydelsefulla gammaltestamentliga skriftställena, i den ordning i vilken de förekommer i Gamla Testamentet, framläggas*:

1. 1 Mos. 1:27. Och Gud skapade människan sig till en avbild, till Guds avbild skapade han honom, man och kvinna skapade han dem.

1 Mos. 3:14, 15. Och Herren Gud sade till ormen: ... Jag skall sätta fiendskap emellan dig och kvinnan, och emellan din säd och hennes Säd. Den samme skall söndertrampa ditt huvud, och du skall stinga honom i hans häl.

2. 1 Mos. 9:6. Den som utgjuter människoblod, hans blod skall ock av människor utgjutet varda; förty Gud haver gjort människan efter sin avbild (Matt. 26:52).

---

* Skriftställena har numrerats för läsning av tio deltagare.

3. 4 Mos. 9:1-12. Och Herren talade med Moses ... och sade: Låt Israels barn hålla påska i sinom tid; på fjortonde dagen i denna månad om aftonen, i sinom tid, skola de hålla det ... och de skola äta det med osyrat bröd och bittra örter, och skola intet låta därav bliva kvar till morgonen, och intet ben sönderbryta därav (Joh. 19:36).

4. 2 Sam. 15:23. Och hela landet grät med hög röst, och allt folket gick med; och Konungen gick över den bäcken Kidron, och allt folket gick fram på den vägen, som löper åt öknena (Joh. 18:1).

5. Job 16:10-12, 17. De gapa med sin mun emot mig och hava hånligen slagit mig vid mitt kindben; de hava tillhopa släckt sin harm på mig. Gud haver övergivit mig åt den orättfärdige och låtit mig komma i de ogudaktigas händer. Jag var rik, men han haver mig gjort till intet; han haver tagit mig vid halsen och sönderslitit mig och uppsatt mig sig till ett mål ... ändock att ingen orättfärdighet är i min hand, och min bön är ren.

Job 19:13. Han haver låtit mina bröder komma långt ifrån mig, och mina kände vänner äro mig främmande vordne.

6. Ps. 2:2. Konungarna på jorden resa sig upp och herrarna rådslå med varandra emot Herren och hans Smorde (Mark. 15:1).

Ps. 22:2. Min Gud, min Gud, hvi haver du övergivit mig? (Matt. 27:46, Mark. 15:34.) 7-9. Jag är en mask och icke människa, människors begabberi och folks föraktelse. Alla de, som mig se, bespotta mig, gapa upp med munnen och rista huvudet: Han klage det för Herran; han hjälpe honom ut och undsätte honom, om han haver lust till honom (Mark. 14:49, Matt. 27:39, 40).

7. 17. Ty hundar hava kringvärvat mig, och de ondas rote haver ställt sig omkring mig; mina händer och fötter hava de genomborrat (Matt. 27:31, Mark. 15:20, Joh. 19:18). 19. De

byta mina kläder emellan sig och kasta lott om min klädnad (Matt. 27:35, Mark. 15:24, Luk. 23:34, Joh. 19:23 f.). 23 ff. Jag vill predika ditt namn för mina bröder; jag vill prisa dig i församlingen ... ty han haver icke föraktat eller försmått den fattiges eländhet och icke förskylt sitt ansikte för honom ... de elända skola äta, att de måtte vardas; och de som efter Herren fråga, skola prisa honom; edert hjärta skall leva evinnerligen ... ty Herren haver ett rike, och han råder ibland folken ... för honom skola knäböja alla de, som i stoft ligga, och de där med bekymmer leva. Han skall få en säd, den honom tjänar; om Herren skall man förkunna intill barnabarn. De skola komma och predika hans rättfärdighet för det folk, som födas skall, att han det gör.

8. Ps. 31:6. Uti dina händer befaller jag min Anda. Du haver mig förlöst, Herre, du trofaste Gud (Luk. 23:46).

9. Ps. 41:10. Ock min vän, den jag mig betrodde, den mitt bröd åt, trampade mig under fötterna (Matt. 26:14, Mark. 14:10, Luk. 22:4, Joh. 13:18).

10. Ps. 69:8-10. Ty för dina skull lider jag försmädelse, mitt ansikte är fullt med blygd. Jag är minom bröddrom främmande vorden och min moders barnom okänd. Ty nitälskan för ditt hus förtärer mig, och deras försmädelser, som dig häda, falla uppå mig. 22. Och de gävo mig galla äta och ättika dricka uti min stora törst (Matt. 27:34, Mark. 15:36, Joh. 19:28 f.). 33. De elända se det, och glädja sig; och de som Gud söka, dem skall hjärtat leva.

1. Jes. 50:6. Jag höll min rygg till dem som mig slogo, och mina kindben till dem som mig ryckte: mitt ansikte vände jag icke bort för försmädelse och spott (Matt. 26:67; 27:30, Mark. 14:65; 15:19, Luk. 22:63).

2. Jes. 53. Men ho tror vår predikan, och vem varder Herrans arm uppenbarad? Ty han rinner upp för honom såsom en

vidja, och såsom en rot utu torro jord. Han haver ingen skapnad eller dägelighet. Vi sågo honom, men där var ingen den skapnad som oss kunde behaga. Han var den allra föraktadaste och vanvördaste, full med värk och krankhet: han var så föraktad, att man gömde bort ansiktet för honom. Därföre aktade vi honom intet.

3. Sannerligen, han bar våra krankhet, och lade uppå sig vår sveda. Men vi höllo honom för den som plågad och av Gudi slagen och pinter var.

4. Men han är sargad för *våra* missgärningars skull, och slagen för *våra* synders skull. Näpsten ligger på honom, på det att *vi* skulle frid hava, och genom hans sår äro *vi* helade. Vi gingo alla uti villfarelse såsom får. Var och en såg på *sin* väg. Men Herren kastade allas våra synder på honom.

5. Då han näpst och plågad vart, lät han icke upp sin mun: såsom ett lamm, det till slaktning ledes, och såsom ett får, det stilla tiger för sinom klippare, och låter icke upp sin mun.

6. Han blev begraven såsom de ogudaktiga, och bland de rika, då han var död; ändock han ingen orätt gjort hade, ej heller något svek uti hans mun var.

7. Men det behagade Herren att slå och plåga honom. När han givit sitt liv till skuldoffer, skall han se en säd; han skall länge leva, och Herrens nådiga behag skall genom honom hava framgång.

8. Med sin kunskap skall min tjänare, den rättfärdige, göra många rättfärdiga, och han skall bära deras synder. Därföre skall jag giva honom del bland mäktiga och med de starka skall han dela byte, emedan han utgav sitt liv åt döden och vart räknad ibland ogärningsmän, ändock han bar de mångas synder och bad för överträdarna.

9. Hosea 10:8. Och brottets offerhöjder, där Israel har försyndat sig, skola förstöras; törne och tistel skola växa på deras altaren, och de skola säga till bergen: skylen oss, och till höjderna: fallen över oss (Luk. 23:29, 30).

10. Sak. 12:10. Men över Davids hus och över Jerusalems innebyggare skall jag utgjuta NÅDS OCH BÖNS ANDA, ty de skola se uppå mig, den de genomstungit hava ... (Joh. 19:37). 13:1. På den samma tiden skall Davids hus och Jerusalems innebyggare hava en fri och öppen brunn emot synder och orenhet. 13:7. Svärd, upp över min herda, och över mitt folks Förste, säger Herren Sebaot: Slå herdan, så varda fåren förskingrade: så vill jag vända min hand till de små (Matt. 26:31).

De tio sefirot*

När här skall sägas något om sambandet mellan de tio sefirot och om det som de representerar, kan det endast bli det mest elementära. Man bör alltid gå tillbaka till det elementära, så att man inte tänker, att man har det bakom sig; det gäller i allting, även i s.k. profana studier. Man skall t.ex. gå tillbaka till alfabetet i varje språk, och till det allra elementäraste i matematiken, de enkla talen. Till korintierna skriver Paulus, att han med dem inte kan tala om annat än det elementära men att han talar vishet bland de fullkomliga (1 Kor. 2). Men det egendomliga är, att han för dessa, med vilka han bara kan tala om det elementära, talar om det allra djupaste i själva hemligheterna. Detta hör alltså till det elementära och är innehållet i den elementära undervisningen. Visheten är inte någon fördold vishet på det sättet, att den inte är tillgänglig; men den sysslar med själva grundelementen.

För alla tio sefirot gäller för det första, att de namn, som förekommer på dem, är förankrade i den heliga Skrift, och det är viktigt att komma ihåg, att det först och främst är frågan om *gudomliga* krafter, gudomliga verkningsformer, gudomliga uppenbarelseformer. Det är frågan om Guds rike, den gudomliga äran och segern, den gudomliga kraften och herrligheten osv. Var och en av de tio kan även ses ur aspekten av varje

---

* Denna sammanställning har gjorts av f. ordf. i Studieföreningen Erevna i Lund, teol. kand. David Termén, för att ge en sammanfattande och lättöverskådlig framställning av Hugo Odebergs arbeten rörande de tio sefirot. Den är huvudsakligen byggd på Odebergs uppsatser "De 10 sefirot eller himlaskatterna" (Erevna 3/1953), "De tio sefirot" (Tro och Liv 4/1964) samt "Vishetens och Insiktens skatter" (Tro och Liv 6/1964). Jfr även arbetet "Sefirot och 'Abbia' i deras teoretiska sammanhang" (Lunds Universitets Årsskrift, Avd. 1. Bd 45:2).

verksamhets resultat, dels i universum, dels i den enskilda människan.

De tio sefirot är anordnade utifrån det gammaltestamentliga stället 1 Krön. 29:10-15, Davids lovsång, där flera av dem är omnämnda samt alla sammanfattade i Kronan (det gudomliga jaget: *din, ditt, du*): ”Din, o Herre, är Herrligheten och Makten och Frälsningen och Segern och Styrkan ... Ditt, o Herre, är Riket, och du är upphöjd över allting till ett huvud ...” Även om ordet *sefirá*, plur. *sefirót*, inte finns vare sig i Gamla eller Nya Testamentet (det förekommer endast i judiska texter, t.ex. Sefer Jesira från 2:a årh. e.Kr., och ordets betydelse är oviss), finns själva saken där på många ställen, förutom i det ovannämnda grundstället t.ex. hos Paulus och i Uppenbarelseboken.

Sefirot åskådliggör Guds hemliga, genom hela historien och universum verkande rådslut, skapelsemakt och frälsningsmakt. Med ett nytestamentligt ord skulle man kunna beteckna dem som ”skatter”, himlaskatter, Guds skatter. Denna benämning förekommer t.ex. i Kol. 2:3. Sammanfattningen av dessa skatter kallas ”fullhet” (*plä´roma*), Kol. 1:19; Ef. 3:19. Kristus finns inte bara i en bestämd sefira, utan fullheten, fulländningen, är med i alltsammans. Kristus är där från början till slutet. Han är Alfa och Omega, Begynnelsen och Änden. Alla tio hör ihop med Kristus. De är gudomliga krafter, andliga gåvor, som allesammans är förbundna med honom och som han uttrycker och förverkligar både i sin förkunnelse och i sin gärning. Kristus kommer med Riket, han är Grundvalen, hans är Äran och Segern, Makten och Herrligheten, han är Frälsningen, den fulla Hälsan, hans är Insikten och Visheten, och han har Kronan. Teenigheten är i de tio sefirot närmast förankrad i de tre första: Kronan, Visheten och Insikten. Det är en *enhet* och en *enhet* av *tre*, och när Treenigheten förs in där, blir Kronan Fadern, Visheten Sonen och Insikten Anden. Men genom detta är det också lika klart, att det här inte är

fråga om något inskränkt, tre från varandra skilda, utan i alla är såväl Fadern som Sonen och Anden.

När endast två, tre eller fyra sefirot nämns, är de andra ofta på något sätt inneslutna, därför att de hör oupplösligt samman och utgör ett enda sammanhang. Ett exempel på en sammanfattning av de tio sefirot genom ett urval av fyra har vi i doxologin, lovprisningen, som har följt t.ex. Fader Vår och där grundtextens ordföljd, som i sin formulering går tillbaka på 1 Krön. 29:11, börjar med *sou*, ”ditt” eller ”dig tillhör”. Det är Kronan; man börjar med källan, ursprunget. ”Ditt är Riket”, den yttersta eller nedersta, som verkar i världen, ”och Makten och Herrligheten”.

Väsentlig i detta sammanhang är också väderstreckens betydelse. Kronan är öster, ursprunget, Riket väster, där det möter denna världen, Makten norr och Herrligheten söder. Väderstrecken liksom de båda sidorna, höger och vänster, korresponderar med varandra till den *balans*, som är tydligt angiven i de tre paren: Visheten och Insikten, Herrligheten och Makten och Segern och Äran.

Hela denna anordning — och här har vi återigen det elementära — är i Nya Testamentet uttryckt i olika bilder. Så används bilden av ett *träd*, livets träd, bilden av en *byggnad* eller ett tempel samt bilden av en *kropp*, människan, vilkens bakomliggande, djupaste mysterium är Guds avbild. Allt detta är bilder, som rikligen förekommer i Nya Testamentet. I Ef. 3:17 finns både trädets och byggnadens bild: ”*rotade och grundade i kärleken*”. Roten, som ingår i bilden av trädet, avser Riket, och grunden har att göra med byggnaden, templet. När det gäller människans kropp motsvarar de tio sefirot var för sig viktiga delar, t.ex. Kronan *huvudet*, Visheten och Insikten de båda *skulderna*, Herrligheten och Makten de båda *armarna*, Saligheten *hjärtat*, Segern och Äran *höfterna* och Riket *benen* och *fötterna* (jfr Joh. 13:10).

När man läser skriftställena till de tio sefirot, bör man noga ta sig i akt för den föreställningen, att dessa verser ur Skriften skulle vara viktigare än andra eller att det skulle räcka med att kunna dem. När man gör ett bestämt val av skriftställen — detta har förekommit i synagogan och församlingen från första början — är det givet, att dessa ställen inte betraktas som förnämligare än andra. De är inte heller avsedda att ersätta övrig bibelläsning. Tvärtom driver de till vidare studium av Skriften. De utgör en ackumulator, varigenom man besitter hela Bibeln. De blir koncentrationsställen, till vilka Skriftens övriga innehåll kan anknytas. Här har utvalts gammaltestamentliga och nytestamentliga ord, som belyser varandra. Fr.o.m. Äran t.o.m. Visheten läses ur sändebreven till de sju församlingarna i Mindre Asien (Upp. 2-3).

Vid läsningen av bibelställena kan man ha ting som åskådliggör de tio sefirot och deras inbördes sammanhang. Man kan t.ex. använda ljus i olika färger och tända dem i tur och ordning, allteftersom läsningen fortskrider. Vid Riket kan man tända ett gult ljus, vid Grundvalen liksom vid Äran ett grönt, vid Segern ett gult, vid Makten och Herrligheten ett blått, vid Frälsningen ett rött, vid Insikten ett gult, vid Visheten ett grönt samt vid Kronan ett blått eller vitt ljus.

Riket

(hebr. *malkút*, grek. *basileía*, lat. *regnum*)

Riket, Guds rike eller herravälde, motsvarar, överfört på människan, hennes vandring i världen, och det varmed människan vandrar på jorden, fötterna. Det underliga ordet i Joh. 13:10 ”Den som är helt tvagen, han behöver sedan allenast två fötterna; han är ju i övrigt hel och hållen ren” är begripligt först mot bakgrunden av dessa himlaskatter. Livet i världen betecknas som en resa, varvid syndafallet ses under bilden av

en väg bort från Gud. Omvändelsen är en väg i motsatt riktning, mot det gudomliga livet. Under denna ”vandring” i världen är det ”fötterna” som orenas. Därför måste de ständigt på nytt tvås.

På resan genom livet är människan ensam och dock aldrig ensam. Vi kan uttrycka detta med den latinska satsen: *Solus, numquam solus* (Ensam, aldrig ensam). När Jesus gick upp på berget för att bedja, var han ensam och dock icke allena: han var hos sin Fader. Så är det också med hans lärjungar, med dem som tror. Gud är med dem på vägen genom sitt Ord. ”Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min väg” (Ps. 119:105), på den väg, som jag vandrar. Ofta i Gamla Testamentet förekommer uttrycken ”vandra inför Herren”, ”vandra inför Herrens ansikte” eller ”vandra med Herren”: Henok vandrade med Gud, och Gud tog honom bort (1 Mos. 5:24); ”Jag skall få vandra inför Herren i de levandes land” (Ps. 116:9) osv. Det är den troendes vandring. I Luk. 24 har vi situationsbilden av de två lärjungarna, som var på vandring till Emmaus, och av hur Jesus kom och vandrade med dem. Så säger de: ”Var icke vårt hjärta brinnande i oss, då han talade med oss på vägen och uttydde för oss Skrifterna?” Där är återigen förbindelsen med Ps. 119:105. Här vandrar Ordet med dem på vägen. Det uppenbarade Ordet är deras följeslagare, och Ordet är djupast sett Kristus. Han är den, som är med dem under deras vandring i riket, i denna värld. Ordet får genom Kristus en djupare betydelse, ty Han ersätter icke Ordet utan är själv Ordet.

Grundvalen

(hebr. *jesód*, grek. *themélion*, lat. *fundaméntum*)

Grundvalen anknyts i Bibeln till byggnaden, den byggnad, vars grund är *klippan*. Klippa och grundval blir här liktydiga. I Ordspr. 10:25 sägs det, att ”den rättfärdige är världens eviga grund”. Det är alltså fråga om *den* rättfärdige. Vem är den

rättfärdige? Det talas i Gamla Testamentet om människor, som är rättfärdiga, *de* rättfärdiga: ”Ditt folk skola allesammans vara rättfärdiga” (Jes. 60:21). Men det heter också: ”Ingen rättfärdig finnes, icke en enda. — Herren skådar ned från himmelen på människors barn för att se, om det finnes någon förståndig, någon som söker Gud ... allesammans äro de fördärvade ... , (Rom. 3:10 f.; Ps. 14:2 f.). Dessa två varandra till synes motsägande utsagor förenas och är inte längre en motsägelse, när man utgår från att det finns *en* rättfärdig, *den* Rättfärdige. Detta är ett uttryck, som är direkt upptaget i Nya Testamentet. Han, den rättfärdige, är således Kristus; han är *den* rättfärdige, den rättfärdiga människan. Till ordet ”Den rättfärdige är världens eviga grund” säger Paulus: ”En annan grund kan ingen lägga än den som är lagd, vilken är Jesus Kristus” (1 Kor. 3:11). Han är alltså grundvalen, den ende rättfärdige. Hur skall man utifrån detta förstå ordet om att alla skall vara rättfärdiga? Svaret på den frågan finner vi i 2 Kor. 5:21: ”Den som icke visste av någon synd, honom har han (Gud) gjort till synd, på det att vi i honom må bliva Guds rättfärdighet”. Vi är rättfärdiga endast genom Kristi rättfärdighet. Kristus är Frälsningens Klippa. Alla, som står på klippan Kristus, är rättfärdiga genom denne ende Rättfärdige.

I 1 Kor. 3:11 är det tydligt betonat, att denna grund redan *är* lagd. Vi kan inte lägga någon grund för vårt liv, utan det är Jesus Kristus, som är grunden. Han är klippan, vilket är en gammaltestamentlig bild, om man nu skall kalla det en bild, då det här är frågan om den *reala* klippan i den andliga världen. I slutet av den 19:e psalmen står: ”min klippa och min förlossare”. Psalmen för sabbaten, lördagen, Ps. 92, slutar också med ”min klippa”, och i Ps. 73 kallas Gud ”mitt hjärtas klippa”. På denna klippa är Guds församling byggd, och den byggnaden är också templet, Guds hus. Därför hör klippan ihop med bönen, gudstjänsten, vilken vilar på Kristus såsom grundval och sträcker sig upp till himmelen, till Herrlighetens tron, till

Kronan. Här erinras om två profetord, som Jesus själv på ett märkligt sätt sammanställer (Luk. 19:46): Guds hus skall kallas ett bönehus (Jes. 56:7), men Guds församlings folk, de som skall höra dit, har många gånger gjort det till en rövarkula (Jer. 7:11). Redan det gamla förbundets församling, Israel, skall erinras om och tänka på att Guds hus är ett *bönehus* med Kristus *allena* såsom grundval.

Äran och Segern

(hebr. *hod* och *nésach*, grek. *timä´* och *níkä*, lat. *honor* och *victória*)

Äran och Segern är det första av de tre paren bland sefiro. Äran känner vi t.ex. från uttrycken "Gud allena äran" och "Ära vare Gud i höjden". Det är alltså den heder, ära, berömmelse, som ligger i det gudomliga verket och handlandet. Däri ligger också, att det inte finns någon annan ära. När denna ära möter det vanliga mänskliga begreppet om ära, vändes detta fullkomligt upp och ned, något som alltid sker med gängse föreställningar, när de konfronteras med evangeliet, den gudomliga sanningen, eftersom hela människosläktets väg är en väg mot det bakvända. Den sanna äran består i världen av *vanära*. Äran är att bli vanärad för Kristi namns skull, som det står i Apg. 5:41 om Petrus och Johannes eller i det märkliga ordet i Hebr. 13:13. Det står inte: "Låtom oss gå till honom och åtnjuta den äran" utan: "Låtom oss alltså gå ut till honom utanför lägret (dvs. till honom, som är utstött), bärande hans smälek."

Enligt vanliga mänskliga begrepp kan äran t.ex. bestå i att äga ett rikt hus och vara i stånd att bjuda till sig många gäster, sådana som är förnäma nog. Det som är ärofullt avspeglas i prakten och det exklusiva. Men Jesus säger: "Då du gör gästbud, kalla de *fattiga*, sjuka, halta, blinda. Och salig är du, ty de förmå icke löna dig igen" (Luk. 14:13, 14 a). Sådan är Herren.

Han sitter till bords med och samlar omkring sig icke de rika och förnäma utan dem som ingenting duger till, dem som kommit dithän, att de ingenting är och inte kan ge något igen. Det är dessa, som får äta av livets träd i Guds paradis. Kristus själv är med och *tjänar*, passar upp. Det är inte den fattige, som springer omkring och passar upp bordsgästerna, utan det är värden (Kristus) själv.

På samma sätt är det med Segern. Segerrik i var mening är den fältherre, som med stor makt besegrar sina fiender och utvidgar sitt välde, så att ingenting kan stå honom emot. Men här är segern något annat. Kristus säger: ”Jag har övervunnit världen” (Joh. 16:33). Han har segrat. Men han har icke kommit med stora härar, med ståt och prakt. Den seger, som han vann, är i förhållande till mänsklig uppfattning fullkomligt bakvänd. Kristi seger innebar, att lärjungarna skingrades och att hela hans livsverk till synes blev omintetgjort och vanärat för all framtid.

Vad är den människas seger, som är trogen mot Kristus? Det omtalas och inskärpes på ett rytmiskt sätt i de sju breven i Apokalypsens 2:a och 3:e kapitel, med det återkommande uttrycket: ”Den som vinner seger ...” Segern är inte seger i mänsklig mening, det att församlingen har vunnit makt i världen, utan den består däri att församlingen har segrat genom sin uthållighet, och det ända till döden: ”Var trogen intill döden, så skall jag giva dig livets kona” (Upp. 2:10). Den har segrat genom att den har bevarat Kristi ord och icke förnekat hans namn (3:8). Seger, det är att icke vika för frestelsen att hämnas eller hävda sig själv utan att hålla ut och hålla fast vid Kristi smälek. Paulus säger i Gal. 6:14: ”Bort det, att jag skulle berömma mig av någonting annat än vår Herres, Jesu Kristi, kors, genom vilket världen för mig är korsfäst, och jag för världen”. Genom omvändelsen träder man in på denna väg, den smala vägen: ”Så vänden nu om, I avfälliga barn, så vill jag hela eder från edert avfall” (Jer. 3:22). Men segern är glädje,

den glädje som är grundlagd från begynnelsen. Att bära Kristi smälek är att äga Kristi glädje.

Makten och Herrligheten

(hebr. *geburá* och *gedullá*, grek. *dýnamis* och *dóxa*,
lat. *fortitúdo* och *benígnitas*)

Från Äran och Segern kommer man till Makten (Styrkan, Kraften) och Herrligheten (Storheten), av vilka Herrligheten är på den högra sidan och Makten på den vänstra. Det är den gudomliga kraften och den gudomliga herrligheten, och de hör samman med det gudomliga majestätet. Kristus har själv sagt: ”Mig är given all makt i himmelen och på jorden”. Det säger han, som är fullkomligt maktlös på korset. Parallellbegrepp till Herrligheten och Makten är Nåden (Barmhärtigheten) och Rättfärdigheten (Domen). Gud är den nådige och den rättfärdige. Ordningen för den gudomliga uppenbarelsen går uppifrån, där Kronan börjar och där Nåden går före Rättfärdigheten. Det är icke så, att Gud först är rättfärdig och sedan nådig, utan tvärtom: på grund av sin outgrundliga kärlek till världen är han rättfärdig. ”Så älskade Gud världen, att han utgav sin enfödde Son, på det att var och en som tror på honom icke skall förgås utan hava evigt liv”. Jfr 2 Kor. 5:21. Nåden och Rättfärdigheten balanserar varandra fullkomligt: ju mera nåd, desto mera rättfärdighet, och tvärtom. Rättfärdigheten är en port, genom vilken man kommer in, och där möts man av nåden: ”Öppnen för mig rättfärdighetens portar; jag vill gå in genom dem och tacka Herren” (Ps. 118:19). Där får man nåd utöver nåd. Människan ger icke något för att få nåd, utan hon får ännu mer i stället för den nåd hon fått.

Genom den gudomliga domen blir människan rättfärdig, rättfärdiggjord, förklarad rättfärdig, genom att hon har överlämnat sig åt Kristus. Då har hon den gudomliga kraften. I

brevet till Filadelfia heter det: ”Du har ringa kraft, och du har bevarat mitt ord. och icke förnekat mitt namn” (Upp. 3:8). I 2 Kor. 12 skriver Paulus det korta ord, som givits honom: ”Min nåd är dig nog, ty kraften fullkomnas i svaghet”. Det är den gudomliga kraften, som fullkomnas i Pauli svaghet, något som utsägs på många andra ställen, t.ex. i samma brev 4:e kapitel: ”Denna skatt hava vi i lerkärl, på det, att den överväldigande kraften skall befinnas vara Guds”.

Den som har varit tillsammans med Kristus, erinras vid Herrligheten om nattvarden, den sista påskmåltiden, den dagliga måltiden tillsammans med Kristus. Nåden hör nära samman med nattvarden. I Ps. 118, som hör till påsken och nattvarden, läser vi: ”Detta är den dag som Herren har gjort; Låtom oss på den fröjdas och vara glada”. Visserligen var den första nattvarden en påskmåltid, alltså en speciell måltid. Den firades på en bestämd tid av året med en särskild ordning av gudstjänstkaraktär. Men å andra sidan har även andra måltider, genom den ordning som Jesus helt och hållet godtar, gudstjänstkaraktär: man välsignar, lovprisar Gud före brytandet av brödet och drickandet av vinet. Varje måltid skall vara en gudomlig gemenskapsmåltid, ha gudstjänstprägel. Denna gemensamma ”gudstjänst” anknyts till hemmet, så att detta infogas i församlingens gudstjänst, vilken i sin tur är förbunden med den himmelska gudstjänsten.

Nattvarden är icke begränsad till påsken. När denna högtid instiftades, fattade man den såsom något som skulle ske utanför påskens ram, under hela året. Detta ser vi tydligt av Apg. 2:42. Jesus var själv med såsom den som bröt brödet, men icke bara vid påskmåltiden. När Jesus efter Emmausvandringen låg till bords med lärjungarna, ”tog han brödet och välsignade (läste välsignelsen, lovprisningen) och bröt det och räckte åt dem” (Luk. 24:30). Det var en helig måltid, där Kristus var med. Varje måltid skall vara en gemenskapsmåltid med

Kristus. Nattvarden är till sitt väsen sådan, att den pekar hän mot Kristi ständiga närvaro. Till församlingen i Laodicea säger Herren: ”Om någon hör min röst och upplåter dörren, skall jag gå in till honom och hålla måltid med honom, och han med mig” (Upp. 3:20). Även vid nattvarden är det Herren själv som betjänar. Den, som utdelar håvorna, står under Herrens ord: ”Den som vill bli störst bland eder, han vare de andras tjänare”.

Frälsningen eller Saligheten

(hebr. *tifä´rát*, grek. *sotaría*, lat. *pulchritúdo/sálus*)

Vi kommer nu till den centrala sefira, som på grekiska heter *sotaría*, vilket betyder frälsning, salighet, och på hebreiska vanligtvis *tifä´rát*, vilket betyder: fägring, skönhet, glans. Dessa båda begrepp är förenade i betydelsen *hälsa*, det återställda friska livet. Salighet och Hälsa (jfr lat. *Salus*) hör ihop, och det är det som är innebörden i frälsningen: återställandet av människan till det av Gud givna friska livet, som är något bestående.

Denna sefira är centralt placerad och förbinder sålunda alla de övriga. Många, som har levt sig in i de tio sefirot, har — kanske därför att Saligheten är i mitten och hör ihop med den röda färgen — en benägenhet att på något sätt förbinda Kristus, Frälsaren, och hans kors enbart med denna sefira. Detta är tydligtvis inte meningen. Frälsaren är Gud, och Kristus är Frälsare såsom den gudomlige, men de är *ett*, vidare omvänt: Kristus är med i *alla* tio, liksom Gud är med i alla. Kristus kallas Grundvalen, Nåden och Sanningen har kommit genom honom, han är Guds Rättfärdighet, han är med i Insikten och Visheten osv. Kristus kan alltså inte ensidigt knytas till *sotaría*. De tio sefirot är ju också framställda som delar i en levande organism.

Däremot är det *en* bestämning hos Kristus, som särskilt träder i förgrunden här: ”Han, som är och som var och som skall komma”, ”begränsningen och änden”. Här förbinds Kronan med Grundvalen och Riket. En rak linje bildas på det hållet. Likaså förbinds vänster och höger: Nåden och Rättfärdigheten. Man skulle här kunna nämna förbindelsen: ursprunget–inkarnationen–målet. Korset blir här figurligt framställt. Saligheten kommer i mitten. Den *är* inte korset, utan den är i mitten på korset, varifrån det går armar mellan högra och vänstra sidan och mellan Kronan och Riket.

Insikten och Visheten

(hebr. *biná* och *châkmá*, grek. *gnósis* och *sofía*, lat. *prudéntia* och *sapiéntia*)

Visheten (Visdomen) och Insikten (Kunskapen), den andra och den tredje sefiran, uppifrån räknat, hör alltid ihop; de balanserar och kompletterar varandra. Det är frågan om den vishet och insikt, som kommer från Gud och som är förbunden med honom. Visheten och Insikten är från begynnelsen. I anordningen av de tio sefirot finns Visheten på höger sida och Insikten på vänster. Den högra sidan är den expanderande, överflödande, omfattande, storsinta sidan, under det att den vänstra betecknar det inträngande, koncentrerade, skarpsynta granskandet. Något av detta kan sägas känneteckna Visheten, resp. Insikten. Vishetens och Insiktens innebörd kan i någon mån åskådliggöras genom Bergsons begrepp ”intuition” och ”intelligens”. Att den gudomliga Visheten går före Insikten innebär, att den verkar med inre visshet. Det gudomliga ordet blir självvident, det känns igen. I Johannesevangeliet, t.ex. kap. 10, talas det om att höra Kristi röst. Insikten är principiellt betraktandet av Ordet och mediterandet över det, att göra det till medvetandets egendom.

När man betraktar Visheten och Insikten, är det nödvändigt att tänka på det högsta, Kronan, det från vilket allt utgår och sammanvävs, skapelsens begynnelse. Från denna synpunkt kan syndafallet, som omtalas som en självständighetsförklaring, ett slags uppror mot Gud, allt livs och all sannings källa, all vishets och insikts upphov, framställas som ett avskärande av denna förbindelse med det gudomliga. Det gör Paulus ofta genom att tala om den mänskliga visheten och insikten. Det mänskliga är det som tillhör denna tidsålder; det är en vishet och insikt, som är avskuren från den gudomliga inspirationen, den gudomliga källan, och därför går fel, kommer under annat inflytande och går till förmörkelse. Människan söker sin egen vishet och insikt. Gentemot detta betonar Paulus, att han inte talar denna tidsålders, denna världs, vishet, denna tidsålders arkonter (mäktiges) vishet utan *Guds* vishet (1 Kor. 2:6 f.). Det är synnerligen betydelsefullt, att det står ”Guds vishet *en mystarío*”, i hemligheten, i mysteriet, som denna tidsålders arkonter inte kände till. Varför kände de inte till den? Därför att de medvetet var avskurna från den gudomliga källan.

Visheten kan också användas som ett uttryck för Kristus. Ordspråksbokens åttonde kapitel, som talar om denna Vishet, som Gud, Skaparen, förvärvade i begynnelsen, förrän världen var till, talar alltså om Kristus. Det finns ett tydligt samband mellan Logos, Ordet, i Johannesevangeliets prolog och Visheten i Ordspr. 8. I Kol. 2:3 står det: ”I Honom (Kristus) äro alla Vishetens och Insiktens skatter förborgade (*apókryfoi*)”. Därigenom har vi en naturlig anknytning till det märkliga stället Matt. 13:35, där det betonas, att Jesu liknelseundervisning är förbunden med mysteriet, urtidshemligheten. Kristus är den, i vilken Visheten och Insikten i allra djupaste och mest omfattande mening är inneslutna. Hos honom är detta mysterium förankrat genom hela tillvaron och genom hela historien.

Kronan

(hebr. *kā'tār*, grek. *stéfanos*, lat. *coróna*)

Matt. 13:35 är ett citat från Ps. 78:2, och detta leder oss naturligt över till den sista sefiran, nedifrån räknat, Kronan, vilken är en känd symbol i Skriften. Kronan betecknar det innersta, alltings upphov och begynnelse, alltings slutmål och fulländning. Vid Kronan läses bl.a. Joh. 17:5, 24, där Kristus talar om den herrlighet, som han hade hos sin Fader, innan världen var till, och om Faderns kärlek till Sonen ”före världens grundläggning (begynnelse)”. I översättningen av v. 5 bör man helst fördubbla uttrycket ”hos (inför) dig”: ”den herrlighet, som jag hade hos dig, innan världen var till hos dig”.

Denna sefira erinrar om den gudomliga tronen, Herrlighetens tron, i himmelen, men också om Kristi törnekrona. Liksom Grundvalen har samband med bilden av byggnaden, Guds tempel, hör Kronan hemma i bilden av trädet, livets träd i Guds paradiset. Därigenom men också som uttryck för Guds konungamakt är Kronan intimt förbunden med den nedersta sefiran, Riket, Guds konungavälde, vandrigen i världen, där de troende är ”rotade och grundade i kärleken”.

Eftersom Kronan särskilt leder tankarna till gudomen, alltings källa och upphov, kan vi här erinra om den 36:e psalmens egendomliga uttryck: ”Hos dig är livets källa, i ditt ljus se vi ljus”. Där är liv och ljus sammanställda liksom i prologen till Johannesevangeliet. Gud är den, från vilken livet och ljuset strålar ut över det hela. ”I honom var liv, och livet var människornas ljus. Och ljuset lyser i mörkret, och mörkret har icke fattat det ...”

Tablå över de tio sefirot

1 KRONAN 10

Ps.78:2; Jes.64:4;
Joh.17:5, 24;
Upp.2:10 b; 21:6,7.

3 INSIKTEN 8

Dan.12:3; Luk.1:77;
Ef.3:14-19; Fil.3:7-9a;
2 Kor.4:6; Upp.3:12
(Filadelfia).

5 MAKTEN 5

(Rättfärdigheten)
Ef.4:29a; Jes.60:21a;
Ps.118:19,20;
Hebr.10:19,20;
Upp.2:17 (Pergamus).

8 ÄRAN 3

Luk.14:13,14a;
Hebr.13:1,2; Upp.2:7b
(Efesus).

6 SALIGHETEN 7

Ps.3:9; Kol.1:12-19;
Apg.3:14, 15;
1 Petr.1:18-20a;
Upp.3:5 (Sardes).

9 GRUNDVALEN 2

Ordspr.10:25b;
1 Kor.3:11; Jes.26:4,
56:7; Jer.7:11;
Luk.19:46; Ps.43:3,4a.

10 RIKET 1

Ps.119:105; Luk.24:32.

2 VISHETEN 9

Dan.2:20-22; Kol.2:2,3;
Ef.1:3,4; Matt.25:34;
Upp.3:21
(Laodicea).

4 HERRLIGHETEN 6

(Nåden)

Ps.118:24; Joh.17:17;
1 Kor.10:16; Rom.8:16;
1 Joh.4:13;
Upp.2:26a,28b (Tya-
tira); 22:16.

7 SEGERN 4

Ps.16:11; Jer.3:22;
Luk.15:32; Gal.6:14;
1 Tim.2:3b-6a;
Upp.2:11 (Smyrna).

Till tablan över de tio sefirot har fogats Skriftställen, som kan läsas och begrundas i anslutning till vaje sefira. Siffrorna t. v. anger ordningen vid uppräknings av de tio sefirot, siffrorna t. h. anger ordningen för läsningen av bibelställen. Såsom inledande GRUNDSTÄLLE läses 1 Krön. 29:10-15 (Davids lovsång).

Loci och de tio sefirot

0. GRUNDSTÄLLET

1 Krön. 39:10-13, 14 b, 15 a. Och David välsignade Herren inför hela församlingens åsyn. Och David sade: Välsignad vare du, Herre, Israels Gud, vår Fader, ifrån evighet till evighet. Din, o Herre, är Herrligheten och Makten och Saligheten och Segern och Äran, ty allt, det i himmelen och på jordene är, är ditt. Ditt, Herre, är Riket, och du är upphöjd över all ting till ett huvud ... I din hand är kraft och makt, och i din hand står det att uppressa och ge styrka åt var och en. Och nu, vår Gud, tacka vi dig och prisa ditt saliga Namn ... Ty från dig är allt kommet, och ur din hand hava vi givit dig. Ty vi äro främlingar och gäster (Hebr. 11:13) inför dig, såsom alla vara fäder.

1. RIKET

Ps. 119:105. Ditt Ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig.

Luk. 24:32. Var icke vårt hjärta brinnande i oss, då han talade med oss på vägen och uttydde för oss Skrifterna?

2. GRUNDVALEN

Ordspr. 10:25 b. Den Rättfärdige är världens eviga grund.

1 Kor. 3:11. Ty en annan grund kan ingen lägga än den som lagder är, vilken är Jesus Kristus.

Jes. 26:4. Därföre förlåter eder uppå Herrran evinnerliga: ty Herren Gud är en Klippa evinnerliga.

Jes. 56:7. Jag skall föra dem till mitt heliga berg och skall

glädja dem uti mitt Bönehus ... ty mitt hus skall kallas ett Bönehus allom folkom.

Jer. 7:11. Hållen I då detta hus, som efter mitt namn nämnt är, för ena rövarekulo? Si, jag ser det väl, säger Herren.

Luk. 19:46. Det är skrivet: ”Mitt hus är ett Bönehus”. Men I haven gjort det till en rövarekulo.

Ps. 43:3, 4 a. Sänd ditt ljus och dina Sanning, att de leda mig och föra mig till ditt heliga berg och till dina boning, att jag ingår till Guds altare, till Gud, som min glädje och fröjd är.

3. ÄRAN

Luk. 14:13, 14 a. Då du gör gästabud, kalla de fattiga, sjuka, halta, blinda. Och salig är du: ty de förmå icke löna dig igen.

Hebr. 13:1, 2. Broderlig vänskap förblive. Förgäten icke att härbärgera: ty därmed hava somliga fått änglar ovetandes till gäster.

Upp. 2:7 b (Efesus). Den där vinner seger, honom vill jag giva äta av lifsens träd, som är i Guds paradis.

4. SEGERN

Ps. 16:11. Du kungör mig vägen till Livet; inför dig är glädje tillfyllest, och lustigt väsende på dine högra hand evinnerliga.

Jer. 3:22. Så vänden nu om, I avfällige barn, så vill jag hela eder av edro olydno. Si, vi komme till dig: ty du är Herren, vår Gud.

Luk. 15:32. Man måste nu glädjas och fröjdas: ty denne din broder var död och fick liv igen och var borttappad och är igen funnen.

Gal. 6:14. Men bort det, att jag av någon ting skulle berömma mig, utan av vårs Herras Jesu Kristi kors, genom vilken världen är mig korsfäst och jag världene.

1 Tim. 2:3 b-6 a. Gud, vår Frälsare, som vill, att alla människor skola frälste varda och till sanningens kunskap komma. Ty det är *en* Gud och *en* medlare emellan Gud och människor, nämligen den människan Kristus Jesus, vilken sig själv givit haver för alla till återlösen.

Upp. 2:11 (Smyrna). Den där vinner seger, han skall ingen skada få av den andra döden.

5. MAKTEN

Ef. 4:29 a. Intet ont tal gånge ut av eder mun.

Jes. 60:21 a. Och ditt folk skola allesamman vara rättfärdige.

Ps. 118:19, 20. Upplåten mig rättfärdighetenes portar, att jag må där ingå och tacka Herranom. Detta är Herrens port, de rättfärdige skola där ingå.

Hebr. 10:19, 20. Efter vi nu have, käre bröder, frihet till att ingå uti det Heliga, genom Jesu blod, vilken han oss berett haver till en ny och levande väg, genom förlåten, det är genom sitt kött.

Upp. 2:17 (Pengamus). Den där vinner seger, honom vill jag giva äta av det fördolda manna, och vill giva honom ett gott vittnesbörd, och med det vittnesbörd ett nytt namn beskrivet, det ingen känner, utan den det får.

6. HERRLIGHETEN

Ps. 118:24. Detta är den dagen, den Herren. gör. Låt oss på honom fröjdas och glädjas.

Joh. 17:17. Helga dem i din sanning: ditt tal är sanning.

1 Kor. 10:16. Välsignelsens kalk, vid vilken vi Herren välsigne, är icke han Kristi blods delaktighet? Det brödet, som vi bryte, är icke det Kristi lekamens delaktighet?

Rom. 8:16. Den samme Anden vittnar med vår anda, att vi äre Guds barn.

1 Joh. 4:13. Därav veta vi, att vi förbliva i honom, och han i oss: att han haver givit oss av sinom Anda.

Upp. 2:26 a, 28 b (Tyatira); 22.:16. Den där vinner seger ... åt honom skall jag giva morgonstjärnan. *Jag* är Davids rot och släkte, den klara morgonstjärnan.

7. SALIGHETEN

Ps. 3:9. Hos Herranom är salighet, över ditt folk är din välsignelse.

Kol. 1:12-19. Tacken med glädje Fadern, som gjorde eder dugliga till delaktighet i de heligas arvslott i Ljuset, vilken frälst oss ifrån mörkrets välde och försatt oss i sin kärleks Sons rike, i vilken vi hava återlösningen, syndernas förlåtelse, han som är den osynlige Gudens bild, förstfödd före allt skapat, ty i honom skapades allt som i himlarna och på jordene är, det synliga och det osynliga, vare sig troner eller herradömen eller furstadömen eller makter. Allting är skapat genom honom och till honom. Och han är före allt, och allt äger bestånd i honom. Och själv är han huvudet för kroppen, som är församlingen, han som är Begynnelsen, förstfödd från de döda, på det han må bliva den Förste i allt, ty det har behagat (Fadern), att hela Fullheten skulle bo i honom.

Apg. 3:14, 15. Men I förnekaden den Helige och Rättfärdige och båden, att mandråparen skulle givas eder. Och Lifsens Förste dråpen I. Honom haver Gud nu uppväckt ifrån de döda, till vilket vi vittne äre.

1 Petr. 1:18-20 a. Veten, att I icke med förgängliga ting, med silver eller guld, ären återlösta från edert fåfänga leverne, vilket eder från fäderna överlämnat är, utan med Kristi dyra blod, såsom med ett menlöst och obesmittat lambs, vilken föresedd var före världens begynnelse.

Upp. 3:5 (Sardes). Den där vinner seger, han skall så klädder varda med vita kläder, och jag skall icke utstryka hans namn ur Lifsens bok, och jag skall utropa hans namn inför min Fader och inför hans änglar.

8. INSIKTEN

Dan. 12:3. Men lärarena skola lysa såsom himmelens sken och de, som många undervisa till rättfärdighet, såsom stjärnor i evighet.

Luk. 1:77. Och (du, barn,) skall giva hans folk salighetenes kunskap till deras synders förlåtelse.

Ef. 3:14-19. Fördenskull böjer jag min knä till vårs Herras Jesu Kristi Fader, den där rätte Fadern är över allt det Fader heter i himmelen och på jordene: att han ville giva eder kraft efter sine herrlighets rikedomar, att I starke varden genom hans Anda, till den invärtes människan, att Kristus må bo genom trona i edor hjärta: stadeliga rotade och grundade i kärlekenom, att I mågen begripa med all helgon, vad bredden och längden och djupet och höjden är, och därmed känna Kristi kärlek, den all kunskap övergår, på det att I mågen uppfyllde varda med all Guds fullhet.

Fil. 3:7-9 a. Men det mig en vinning var, det haver jag räknat för skada för Kristi skull. Ja, jag räknar det allt för skada emot den översvinneliga mins Herras Kristi Jesu kunskap, för vilkens skull jag allt haver för skada räknat och håller det för träck, på det jag må vinna Kristum och varda funnen i honom.

2 Kor. 4:6. Ty Gud, som sade: ”Ur mörkret lyse ljus”, han lyste uti vårt hjärta, att genom oss måtte upplysning ske av Guds klarhets kunskap, i Jesu Kristi anlete.

Upp. 3:12 (Filadelfia). Den där vinner seger, honom vill jag göra till en pelare uti min Guds tempel, och han skall icke mer utgå, och jag skall skriva på honom min Guds namn och

min Guds stads, det nya Jerusalems, namn, som nederkommer av himmelen ifrå min Gud, och *mitt* nya namn.

9. VISHETEN

Dan. 2:20-22. Välsignat vare Guds namn ifrån evighet till evighet. Ty hans är både *Vishet* och starkhet. Han förvandlar tider och stunder. Han sätter konungar av och sätter konungar upp. Han giver de visa deras *Vishet* och de förståndiga deras förstånd. Han uppenbarar det djupt och hemligt är. Han vet vad i mörkrena ligger, ty hos honom är alltsammans ljus.

Kol. 2:2, 3. På det deras hjärtan må få huggnad och de må vara sammanfogade i kärleken, till all rikedom, uti fullkomligt förstånd, till att kunna besinna Guds hemlighet, både Faderns och Kristi, uti vilken fördolda ligga alla *Visdoms* och förstånds håvor.

Ef. 1:3, 4. Välsignad vare Gud och vår Herres Jesu Kristi Fader, som oss välsignat haver med all andelig välsignelse, i de himmelska ting, genom Kristum, såsom han oss utvalt haver i honom, förr än världenes grund lagder var.

Matt. 25:34. Kommer, I min Faders välsignade, och besitter det Riket, som eder är tillrett ifrå världenes begynnelse.

Upp. 3:21 (Laodicea). Den där vinner seger, honom skall jag sitta låta med mig på min tron, såsom ock jag vunnit haver och är sittandes vorden med minom Fader på hans tron.

10. KRONAN

Ps. 78:2. Jag vill öppna min mun till lärorikt tal, jag vill uppenbara förborgade ting från urtid.

Jes. 64:4. Såsom av världenes begynnelse icke hört är, det ock intet öra förnummit och intet öga sett haver, utan du Gud, vad dem sker, som förbida Honom.

Joh. 17:5. Och nu, Fader, förherrliga du mig när dig själ-

vom med den herrlighet, som jag hade när dig, förr än världen var till.

Joh. 17:24. Fader, jag vill, att där jag är, skola ock de vara med mig, som du mig givit haver, att de skola se mina herrlighet, den du mig givit haver; ty du haver älskat mig, förr än världen var skapad.

Upp. 2:10 b (Smyrna).

Γίνου πιστός ἄχρι θανάτου, καὶ δώσο σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitae.

Upp. 21:6, 7. Factum est. Ego sum A et O, initium et finis. Ego sitienti dabo de fonte aquae vitae, gratis. Qui vicerit, possidebit haec, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius.

Γέγοναν. ἐγὼ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός.

